

11 MEI 1897-1947

**BOND VAN COÖPERATIEVE
ZUIVELFABRIEKEN IN DRENTHE**

SAMENGESTELD DOOR T.J. W. BOIJENGA, SECRETARIS

Bond van coöperatieve zuivelfabrieken in Drenthe * 1897 1 mei - 1947

*

EEN HALVE EEUW

georganiseerde Zuivelbereiding in Drenthe. Dit belangrijke feit werd herdacht in een feestelijke ledenvergadering op 12 Mei 1947 in het Concerthuis, Café de Hertenkamp en Café Restaurant Bellevue te Assen.

Alvorens over te gaan tot uitvoering van de opdracht van het Bestuur om een verslag te maken van de herdenking van het Gouden Jubileum, van het slaan van een mijlpaal op de levensweg van onze Drentse Zuivelbond, verzoek ik de lezers mij een korte wijle te volgen naar de tijd toen er nog geen fabrieken in Drenthe waren, toen er dus ook nog geen Drentse Zuivelbond was.

In de volksmond is Drenthe lange tijd geweest, - en ook thans hoort men dit nog vaak van mensen die Drenthe niet kennen -: Het land van hei en struiken. Zij die echter thans Drenthe betreden zullen kunnen constateren, dat genoemd feit tot geschiedenis kan worden gerekend.

Toch ligt de tijd niet ver achter ons, dat inderdaad een groot deel van „de oude lantschap“, bestond uit heide, en woeste grond.

Ondanks dit feit moeten we het toch kenmerkend voor de Drenten noemen dat kort na de oprichting van de eerste fabrieken in Friesland ook hier werd overgegaan tot het stichten van zuivelfabrieken. En wie mocht denken dat vóór deze tijd van oprichting der fabrieken geen of weinig aandacht werd besteed aan de boterbereiding vergist zich.

006 Men leze daarvoor het Gedenkboek van het Drents Landbouw Genootschap 1844 - 1944 maar eens door. Men zal dan ervaren, dat ook reeds in het midden der vorige Eeuw de problemen van de boter de kopstukken van de landbouw bezighielden. Er waren toen geen fabrieken, er was geen Zuivelbond. Maar er was het D.L.G., dat zich de belangen van de boterbereidende boer aantrok. Zo werd in 1852 door het D.L.G. een prijsvraag uitgeschreven over de beste wijze van botermaken. De uitgeloopte premie bedroeg 50 gulden. Er kwamen 4 antwoorden binnen onder de zinspreuken:

Puike boter voor en naar Doet ons leven honderd jaar.

Zonder vlijtigheid geen voorspoed.

Door doen leert men.

Ondervinding is de beste leermeesteres.

Deze antwoorden werden beoordeeld zonder dat de namen der schrijvers bekend waren. De naambriefjes bleven voorlopig gesloten. Het eerste antwoord werd wegens onvolledigheid terzijde gelegd. Ook het tweede kon geen aanspraak maken op bekroning. Het laatste antwoord, hoewel veel voortreffelijks bevattende, was toch niet zodanig volledig, dat het aanspraak kon maken op de volle premie van f 50,-. Beide laatste antwoorden vulden elkaar zodanig aan dat de beloning werd gesplitst in f 30,- voor no. 4 van Tjalling Abrahams Hofman, landbouwer te Harlingen en f 20,- voor no. 3 van H. Hofman, landbouwer te Nijensleek, Gem. Vledder. De naambriefjes van de no.'s 1 en 2 werden ongeopend verbrand.

In 1879 bood de Heer J. A. Boom, apotheker te Meppel, het D.L.G. een flesje boterleursel uit Denemarken aan. Dit werd in handen gesteld van W. fileveld te Hijken om daarmee proeven te nemen en naderhand verslag uit te brengen. Het rapport luidde, dat het leursel niet aan de verwachtingen had voldaan en dat het een onaangename smaak

007

aan de boter had gegeven. De Heer Boom bood opnieuw boterkleursel aan. De helft werd opgezonden aan het proefstation te Wageningen, de rest in handen gesteld van J. Caspers te Dalen, om daarmee zijnerzijds een onderzoek te doen. De proeven duurden tot 1883. Er kwamen toen gunstige berichten binnen en werd dit van harte aanbevolen.

Ook in de beruchte tachtiger crisis-jaren hield het D.L.G. zich bezig met de problemen van het botermaken. We kennen de toestand uit die jaren zo goed uit de F.N.Z. film „Het belang van de Boer". De onder moeilijke omstandigheden en met zeer primitieve middelen aan de boerderij geproduceerde boter (kaas werd hier niet gemaakt) werd, bij de winkelier geruild tegen winkelwaren óf - door de grotere boeren - afgeleverd aan de boterkoopman, tevens veekoekenleveranciers en dus natuurlijk in ruil voor veekoeken.

Op kwaliteit werd niet gelet. Hoe meer winkelwaar, hoe meer veekoeken, hoe hoger prijs voor de boter. Een bekende botermarkt was die te Meppel. De zgn. Meppeler „kluiten" waren overbekend.

In 1887 kwam in het D.L.G. voor het eerst ter sprake de fabrieksmatige zuivelbereiding. In de vergadering werd een rapport uitgebracht over de roomboterfabriek te Kloosteranjum bij Berlikum Fr., toebehorend aan de Heer J. J. Swart aldaar. Over dit rapport werden zeer breedvoerige besprekingen gehouden. De fabriek is 12 Meter lang, 5 Meter breed en 3 Meter hoog. De gebouwen kosten f 1500,-, de machines in totaal eveneens f 1500,-, de overige machines en gereedschappen f 1000,-. Bij een vergelijking uit hoeveel melk men 1 Kilo boter kon karnen, beweerde de Heer ter Haar dat hij uit 28 liter melk 1 Kilo boter verkreeg. Hij had dit echter slechts eenmaal geprobeerd, terwijl de Heer Swart die daarvan dagelijks aantekening had gehouden, in Juni 37, Juli 35, Augustus 33 en September 31 liter melk nodig had met een roomgehalte van 9% om een kilo boter te krijgen. De Heer Swart, die vroeger op de Leeuwarder markt voor zijn met de hand gekarnde boter f 4,- beneden de hoogste markt ontving, kreeg nu voor zijn fabrieksboter 3 à 14,- boven deze markt.

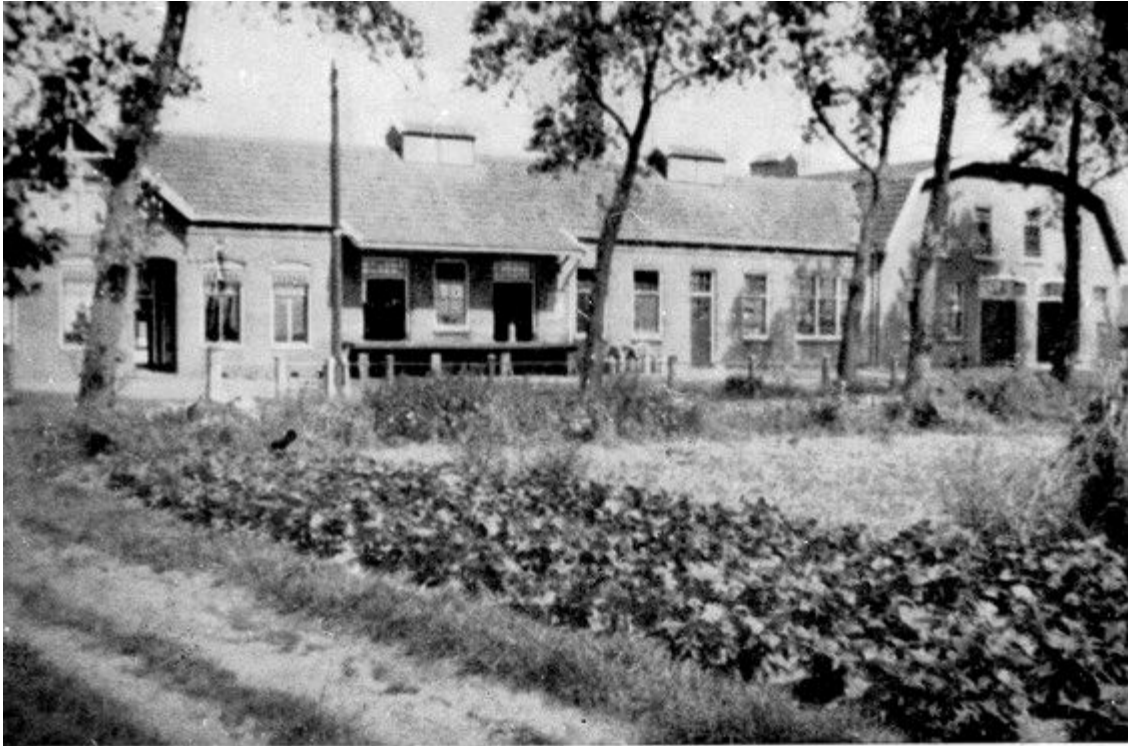
008

Geoordeeld werd dat er in Drenthe wel beste botermakers zijn en dat voor hen een fabriekmatige bereiding der boter niet noodzakelijk is, maar dat er daarentegen ook velen zijn, die 2e, 3e en 4e keur boter maken, waarvoor een fabriekmatige boterbereiding hoogst nodig is, want juist deze boter zal daardoor tot boter van eerste keur gemaakt kunnen worden. Ook in de boterbereiding moeten meer vakmensen te werk worden gesteld. Gelijk in ieder dorp een smid, slager of bakker, die voor anderen als vakman werkt, zo moest ook in ieder dorp een botermaker worden aangetroffen, die voor anderen boter bereidt. Ook te Wateren en Elslo (Fr.) zijn boterfabrieken opgericht.

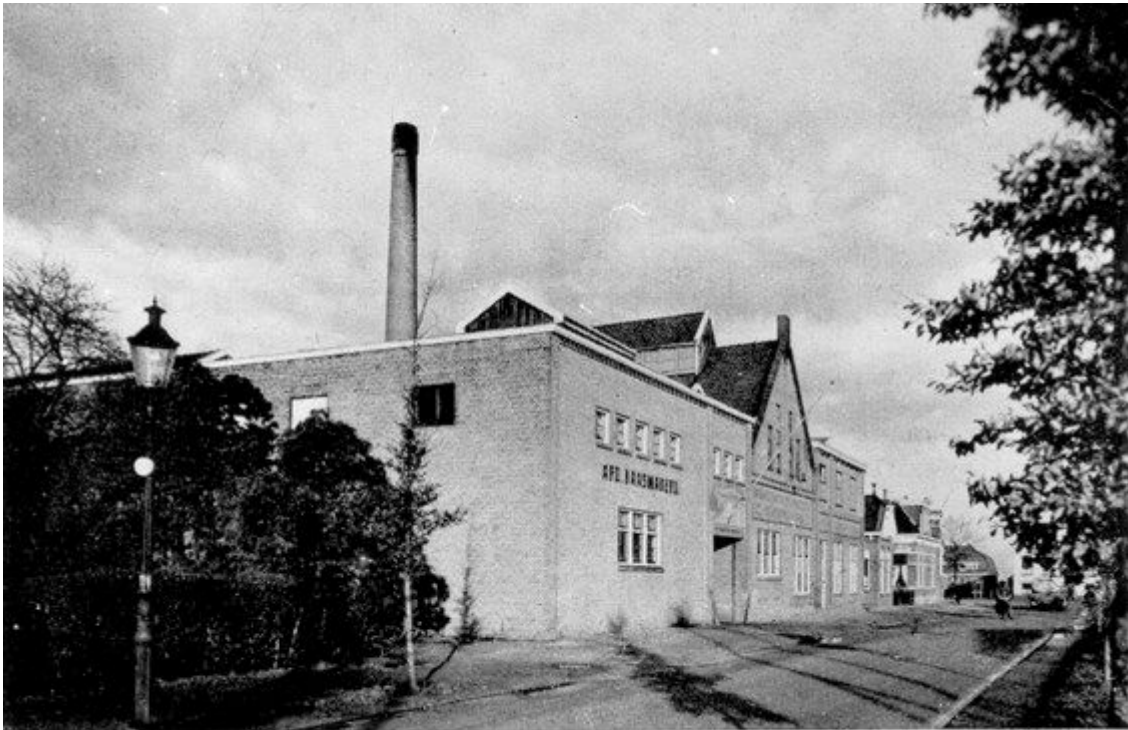
Men ziet het, ook toen ging men niet over één nacht ijs.

In 1888 ontstaan in de Wijk plannen tot oprichting van een boterfabriek, waarbij de Heer R. Nijsing zich een voorstander verklaarde te zijn, maar naast het leveren van melk aan de fabriek wilde hij toch ook zelf blijven karnen, om zijn dochters bekend te maken en te doen blijven met de zuivelbereiding, hetgeen voor de vrouwen van landbouwers een zaak van het grootste nut en het grootste belang is.

De fabriek verrees in het jaar 1889 aan de Rogatsluis. Door het Hoofdbestuur van het D.L.G. werden de kosten van de commissie van onderzoek gedragen. Dit gebeurde nog enkele keren meer, o.a. in 1890 voor Hoogeveen, terwijl in hetzelfde jaar een dergelijk verzoek van Dalen werd afgewezen, omdat de belangstelling voor de fabrieksmatige boterbereiding thans voldoende geacht werd.

ANLO

ASSEN

Tot zover hetgeen in het Gedenkboek D.L.G. 1844 - 1944 over de zuivelbereiding in Drenthe voor 1900 wordt vermeld. We zien hieruit dat ook in het „land van hei en struik" reeds toen belangstelling bestond voor de zuivelbereiding. Men begreep toen ook, dat hierbij leiding door de voormannen van de organisatie moest worden gegeven. De gemeenschapszin, welke de Eeuwen door zo sterk bij de Drenten was ontwikkeld, met het besef dat door samenwerking zoveel meer kon worden bereikt dan dat ieder individueel bleef staan, deze twee factoren waren vooral oorzaak, dat de eerste fabriek in Drenthe te Rogat een „boerenfabriek" een Coöperatie dus, werd.

- 011 Hulde aan de pioniers, die hier de grondslag legden voor het coöperatieve bolwerk van thans in Drenthe, hulde ook aan de voormannen van het D.L.G., die hierbij leiding gaven.

Het voorbeeld te de Wijk gegeven van de oprichting van een boterfabriek te Rogat kreeg goede gevolgen. 3 Jaar later, 1892 dus, bestonden er reeds 13 fabrieken (waarvan 4 in particuliere handen. Vier waren er in aanbouw, terwijl op vele plaatsen de oprichting van boterfabrieken werd besproken en voorbereid.

Als indirecte voordeel voor de Drentse veehouders werd genoemd, dat de tot nu toe in Drenthe bestaande ruilhandel van boter tegen voederartikelen en winkelwaren, welke handel ontegenzeggelijk verkeerd werkte, reeds enorm verminderd was.

Ook na het tot stand komen der coöp. zuivelfabrieken in Drenthe, welke fabrieken aanvankelijk afzonderlijk, zonder enige onderlinge band werkten, bleef het D.L.G. voor de „zuivel" op de bres staan. Men begreep bijv. dat de leiders van de fabrieken zich technisch zowel als theoretisch nog meer moesten bekwamen. Het D.L.G. besloot onder de aandacht te brengen, dat het van groot belang voor Drenthe moet worden geacht, dat het onderwijs aan de zuivelschool te Bolsward door jongens en meisjes uit Drenthe wordt gevolgd. Besloten werd f 50,- per leerling uit Drenthe uit de kas van het D.L.G. beschikbaar te stellen. Verder werden door het D.L.G. ook cursussen in Zuivelbereiding gegeven.

In 1897 werd aan de Heer Elema, rijkslandbouwleraar, opgedragen alle Drentse zuivelfabrieken te bezoeken en een rapport uit te brengen van zijn bevindingen, zowel omtrent afkeurenswaardige zaken, als omtrent aanbevelenswaardige zaken. Het D.L.G. doet uit dit rapport aan elke fabriek het gerapporteerde omtrent die fabriek toekomen.

Op 1 Jan. 1897 werkten in Drenthe 56 coöp. zuivelfabrieken, 40 met handkracht, 16 door stoom gedreven. Het rapport van de Heer Elema werd zeer op prijs gesteld. Het leidde tot het aanstellen van een zuivelconsulent voor Drenthe in welke functie werd benoemd de Heer F.E. Posthuma op een salaris van f 2000,- per jaar.

De aanstelling gold voorlopig voor 2 jaar.

- 012 In dit jaar werd ook voor het eerst door het D.L.G. een keuring van fabrieksboter ingesteld.

We zijn dan thans aangeland bij het voor de Zuivelbond zo gedenkwaardige jaar 1897. Enkele fabrieken waren van mening, dat de samenwerking van de boeren welke had geleid tot centrale boterbereiding, nog niet ver genoeg ging. Deze samenwerking, deze coöperatie moest verder worden uitgebouwd. Ook de fabrieken moesten samen werken. De stoot tot deze samenwerking werd gegeven door de boeren van Grollo. Op oud Drentse wijze werden zij met de boerhoorn geroepen naar de vergaderplaats in het Grolloër holt. Besloten werd de fabrieksbesturen bijeen te roepen, welke in beginsel besloten de fabrieken in een Bond te verenigen.

015 Bedrijven traden toe, n.l. die te Anlo, Buinen, Borger, Donderen, Dalerveen, Eext, Erm, Exlo, Gieten, Grollo, Loon, Norg, Peize, Rolde en Zweelo. Van deze 15 fabrieken werden die te Donderen, Erm en Loon opgeheven. De andere 12 fabrieken bestaan nog en zijn alle ook lid van de Bond.

11 Mei 1897 werden de Statuten Koninklijk goedgekeurd. De Bond van Coöp. Zuivel-fabrieken was geboren. Het werk kon beginnen. Het spreekt vanzelf, dat dit eerst niet zo eenvoudig ging. Het werk moest gebeuren door de Bestuurderen in hun „vrije tijd“.

Het eerste Bestuur bestond uit de Heren Dr. A. J. Somer, Rolde, Voorzitter, T. Boerma, Grollo, Secretaris, H. Punter, Norg, Penningmeester, R. A. Sijbring, Eext1 en R. Mensingh, Zweeloo.

Het D.L.G., wiens toenmalige Voorzitter, de Heer W. J. Boelken en thesaurier R. Vos, zoveel hadden bijgedragen tot de oprichting van de Bond, strekte ook hierna nog lang en vaak zijn beschermende vleugels over de jonggeborene geborene uit.

Zo kwam bijv. in 1900 bij het D.L.G. aan de orde een subsidieaanvraag van de Bond ten bedrage van f 300,- voor het houden van 4 boterkeuringen. Bij de behandeling van dit punt bleek dat de schriftelijke aanvraag, door de zuivelconsulent opgemaakt, door het kantoor van de

15

Drentse Zuivelbond niet was doorgezonden. De Heer Posthuma zette toch maar uiteen het plan voor de boterkeuringen en bepleitte het gunstig beslissen op de subsidieaanvraag. Voor een Bond die nog in de kinderschoenen stond mocht z.i. het D.L.G. wel een subsidie van f 300,- per jaar verlenen.

Het doel van deze keuringen was immers eerste kwaliteit boter te verkrijgen en het product in geheel Drenthe omhoog te brengen. De subsidie werd vastgesteld op f 250,-.

De zuivelconsulent, gesalarieerd ambtenaar van het D.L.G. verstrekt raad aan verenigingen en particulieren, het zuivelbedrijf rakende. Op het laboratorium van de consulent werden doorlopend monsters van melk en karnemelk onderzocht, terwijl ook verschillende ingrediënten voor de boterbereiding aan een nauwkeurig onderzoek werden onderworpen.

Dat alles nog niet op rolletjes liep, bleek o.m. uit de klacht over de „verregaande vuilheid“ in sommige fabrieken. Ook de Heer Elema wees hierop in zijn jaarverslagen over 1897, 1898 en 1899. De zuivelconsulent ging door met zijn cursussen in zuivelbereiding, terwijl hij wenken opstelde voor directeuren van boterfabrieken en leveranciers van melk, n.l. streng keuren der melk, goed zeven, goed koelen van de room, goed zuuren en op tijd en goed karnen.

We zeggen den Heer J. Homan, samensteller van het Gedenkboek van het D.L.G. vriendelijk dank voor zijn toestemming om bovenstaande gegevens uit het Gedenkboek over te nemen.

De Bond begon zich gestadig te ontwikkelen. De kinderziekten werden overwonnen. De Bond heeft in deze halve Eeuw goede jaren gekend naast donkere jaren, jaren welke we het liefst spoedig zouden willen vergeten.

De Voorzitter gaf in zijn openingswoord in de herdenkingsvergadering een historisch overzicht van het leven van de vijftig jarige.

Om niet in herhaling te treden, volsta ik hierbij naar deze openingsrede te verwijzen (pag. 37 en verder).

Van mijn kant wil ik gaarne hieraan nog het volgende toevoegen.

16 Evenals dit bij elke nieuwe Vereniging het geval is, begon ook de Bond klein en eenvoudig, doch degelijk, geheel naar Drentse aard. De grote steun in het begin ondervonden van het 50 jaar oudere Drents Landbouwgenootschap, is van grote invloed geweest op het latere leven van de Bond. Deze steun is later veranderd in een vrij innige samenwerking op veel en velerlei terrein. We noemen de t.b.c. bestrijding, de melkverbetering (melkerscursus), stalverbetering, tentoonstellingen, rechtskundige _bijstand en meer van deze belangrijke zaken, waarvoor gezamenlijk commissies werden gevormd. Ook in andere delen van het land waren provinciale Bonden van Coöp. Zuivelfabrieken opgericht. De Geldersch-Overijselsche Zuivelbond gaf de eerste stoot tot samenwerking tussen de diverse Zuivelbonden. Meerdere vergaderingen van vertegenwoordigers der Bonden werden gehouden. De besprekingen hadden tot uiteindelijk resultaat dat op 20 October 1900 werd opgericht de Alg. Nederlandse Zuivelbond, onze F.N.Z. Bij de oprichting traden direct toe als lid de Geld.-Ov., de Drentse, de Friese, de Zuid-Nederlandse en Noord-Brabantse Bond.

De samenwerking tussen Bond en F.N.Z. is steeds innig geweest. Speciaal in de voor de Bond moeilijke jaren werd steeds de grootst mogelijke steun ontvangen.

Thans zijn bij de F.N.Z. aangesloten 8 Bonden met 430 coöperatieve zuivelfabrieken, verwerkend de melk van 160 duizend veehouders. Welke grote waarde en welke grote macht kan er voor de coöperatieve boer zitten in deze eenheid. Wat kan dit, mits op de juiste wij ze gehanteerd, een machtig wapen zijn in de strijd tegen de machten, welke tegenover de boer staan. Laat iedere boer hiervan terdege zijn doordrongen. Laat iedere boer - fabriek - Bond er toe meewerken, dat hier inderdaad gesproken kan worden van een eenheid.

De ontwikkeling van de Bond is ook vooral het gevolg van het in steeds hoger tempo ontginnen van de heide en woeste gronden. In de aanvang herinnerde ik aan het oude gezegde: Drenthe, het land van hei en struiken. Thans is het oude Drenthe van voor 1900 niet meer te herkennen.

17 Toen uitgestrekte heidevelden, woeste gronden en voor het merendeel slechte wegen; thans vruchtbare akkers en groene weiden, doorsneden met goede brede wegen en kanalen.

Een eeuw geleden was de oppervlakte z.g. woeste grond nog bijna 180.000 H.A. In 1900 was deze (heide, stuifzand en veengronden) nog ongeveer 132.000 H.A., dit is bijna de helft van de gehele oppervlakte van Drenthe. In 1920 bedroeg de woeste grond 112.500 H.A. en in 1936 77.500 H.A. De laatste cijfers geven aan 52.800 H.A. woeste grond naast 87.900 H.A. weiland en 92.800 H.A. bouwland en 16.900 bos.

Zoals gezegd dit in cultuur brengen van de zo vele Hectaren woeste grond is mede oorzaak geweest, dat de zuivelbereiding als onderdeel van de Veehouderij met sprongen bergopwaarts is gegaan. Dit komt ook duidelijk naar voren bij de volgende cijfers aangaande de door de gezamenlijke fabrieken ontvangen hoeveelheid melk.

BEILEN

BORGER

Door de Drentse fabrieken werd totaal van veehouders ontvangen:

1900	100	milj.	Kilo	melk.
1915	132	"	"	"
1925	175	"	"	"
1930	230	"	"	"
1935	275	"	"	"
1939	305	"	"	"
1944	115	"	"	"

Tengevolge de oorlogsomstandigheden (gebrek aan kunstmest, veevoeder, minder vee) daalde de melk ontvangst tot 115 mill. Kilo melk in 1944.

Het laatste jaar Mei 1946 - 1947 was deze weer gestegen tot 185 mill. Kilo.

Deze melk wordt ontvangen door 51 coöperatieve en 2 N.V.'s op coöperatieve grondslag.

Alle 53 Drentse zuivelfabrieken zijn lid van de Bond.

Het aantal veehouders dat deze melk levert bedraagt 19.312 waarvan 14.694 lid zijn van de fabriek en 4.618 als z.g.n, losse leveranciers de melk leveren. (Gegevens over '40).

18

In 1939/'40, het laatste normale jaar voor de oorlog ontving de grootste fabriek (Hoogeveen) 24½ mill. Kilo melk. 6 Fabrieken ontvingen dat jaar meer dan 10 mill. Kilo melk. 16 Fabrieken 5 - 10 mill., 31 fabrieken 1 - 5 mill., 3 fabrieken, t.w. Annerveensche kanaal, Drouwen en Eexterveen verwerkten minder dan 1 mill. Kilo. De ledenvergadering van de fabriek te Drouwen nam na een serieus onderzoek waarbij de Bond hulp verleende, het besluit de Vereniging te liquideren. De beide overige bedrijven werden om economische redenen door het Bedrijfschap voor Zuivel gesloten.

Alle fabrieken produceren boter. 22 Fabrieken maken naast boter ook kaas, 10 fabrieken melkpoeder, 2 gecondenseerde melk, 2 caseïne en 5 roomijs.

Geproduceerd werden in genoemd jaar:

10	mill.	Kilo	boter
4½	„	„	kaas
3	„	„	melkpoeder
4	„	„	condens
20	duizend	"	caseïne

De afzet der producten geschiedt deels gecombineerd, deels individueel.

31 Fabrieken zijn verenigd in de Nat. Coöp. Zuivelverkoopcentrale (Boter) en 13 in de Nat. Coöp. Kaasverkoopcentrale (kaas).

Wat de inrichting der fabrieken betreft kunnen we constateren, dat ook Drenthe in dit opzicht met haar tijd is meegegaan. Voorzien van de meest moderne werktuigen en machines, naast vakkundige leiders en personeel, kunnen deze fabrieken wedijveren met ieder ander district, wat ook duidelijk tot uiting komt in de kwaliteit der producten.

Zo schrijft de Directeur van het Z.K.B. in zijn verslag over de kwaliteit van de Nederlandse boter in de afgelopen tien jaren, dat de kwaliteit van de Drentse boter vrijwel steeds bovenaan stond. Over deze 10 jaar 1937-1946 had Drenthe rangnummer 1. (1937: 2 verder steeds 1).

Op de centrale kaaskeuring van de F.N.Z. in 1947 sloeg de Drentse kaas een zeer goed figuur.

19

Van de 53 fabrieken hebben 31 een afdeling graanmalerij en veevoederhandel evt. met handel in granen, zaai- en pootgoed, aardappelen en kunstmest. Van deze 31 fabrieken zijn 24 rechtstreeks of zijdelings aangesloten bij het Centraal Bureau.

De fabrieken zijn in zes districten - kringen - verdeeld, t.w.:

Kring „Het Noorden van Drenthe"	7	fabrieken
„ „Het Noord-Oosten van Drenthe"	10	„
„ „Het Zuid-Oosten van Drenthe"	15	„
„ „Het Midden van Drenthe"	6	„
„ „Het Zuiden van Drenthe"	6	„
„ „Het Zuid-Westen van Drenthe"	9	„

Het Bestuur van de Bond bestaat uit 10 leden t.w.

a. de Voorzitter, benoemd door de ledenvergadering. Hij treedt elke drie jaar af en is terstond herkiesbaar.

b. Zes Veehouders, uit elk der Kringen een. De Kring stelt een dubbeltal op, waaruit de ledenvergadering benoemt.

c. Drie Directeuren. De Samenkomst van Directeuren stelt voor iedere vacature een dubbeltal voor de alg. vergadering op.

De onder b. en c. genoemde leden treden om de vier jaar af en zijn één keer herkiesbaar. Adviserende leden zijn de veeteeltconsulent (Ir. W. Bakker), de zuivelconsulent (Ir. H. J. ter Veer) en de, Secr. van het D.L.G. (J. Homan).

Het Personeel bestaat uit 9 personen, t.w. de Secretaris, drie controleurs voor de administratieve en één voor de vetgehalte controle, een leraar-technicus, twee kantoorbedienden en een magazijnbediende.

Verschillende Voorzitters hebben in deze 50 jaar de leiding van het Bestuur gehad. Het zijn de Heren:

Dr. J.	Somer,	Rolde	11 Mei 1897-1900
E.	Schrage,	Assen	1900-1910
G. F.	Crone,	Oudemolen	1910-1913
G.	Lunsingh Meijer,	Assen	1913-1919
B. H.	Eelkman Rooda,	de Wijk	1919-1927
G. v.	Leusen,	Frederiksoord	1927-1929
R.	Deodatus Pzn.,	Roden	1929-1934
L.	Dekker,	Pesse	1934-heden.

De 4 eerstgenoemde Voorzitters zijn niet meer in leven.

Als Secretarissen fungeerden:

F.	Boerema,	Grollo	11 Mei 1897- ?
G. F.	Crone,	Oudemolen	? - 1927
R. E. de	Jong,	Zuidlaren	1907-1913
B. H.	Eelkman Rooda,	de Wijk	1913-1919
J. P.	Werumeus Buning,	Assen	1919-1929
Tj. W.	Boijenga,	Assen,	1929-heden.

Het ambt van Bondssecretaris was aanvankelijk een „erebaantje". De vele aan het secretariaat verbonden werkzaamheden werden door de eerste functionarissen pro-deo gedaan.

Toen de werkzaamheden echter steeds groter werden, zag men in, dat men iemand moest hebben, die zijn volle werkkraft kon geven aan de Bond. In 1919 achtte men de tijd gekomen een gesalarieerd secretaris aan te stellen.

Het Bestuur:

L.	Dekker,	Pesse,	Voorzitter)
H.	Dekker,	Nijeveen	Onder-Voorz.)Dag. Bestuur
J.	Andreae,	Zuidwolde)
G.	Alting,	Vries		
J. A. ter	Haar,	Ruinerwold		
L.	Ha4iders,	Zweeloo		
W.	Noman Jaczn.,	Eext		
B. U.	Smid,	Hooghalen		
W. 4 v. d.	Spoel,	Assen		
L.	Vredeveld,	Beielen		
Ir. W.	Bakker,	Assen)	
J.	Homan,	Assen)	Adv. leden
Ir. H. J. ter	Veer,	Assen)	
Tj. W.	Boijenga,	Assen		Secretaris- penn.meester

21

Personeel:

Tj. W.	Boijenga,	Secretaris
J. E.	Weide,)
H.	Stobbe,) Controleurs
R.	Jensma,)
H. J.	Vonk,)
P.	Groenhof,	Leraar-Technicus
R.	Holtrop,)Kantoorbedienden
Mej. H.	Iebbink,)
G.	Holtrop,	Bediende.

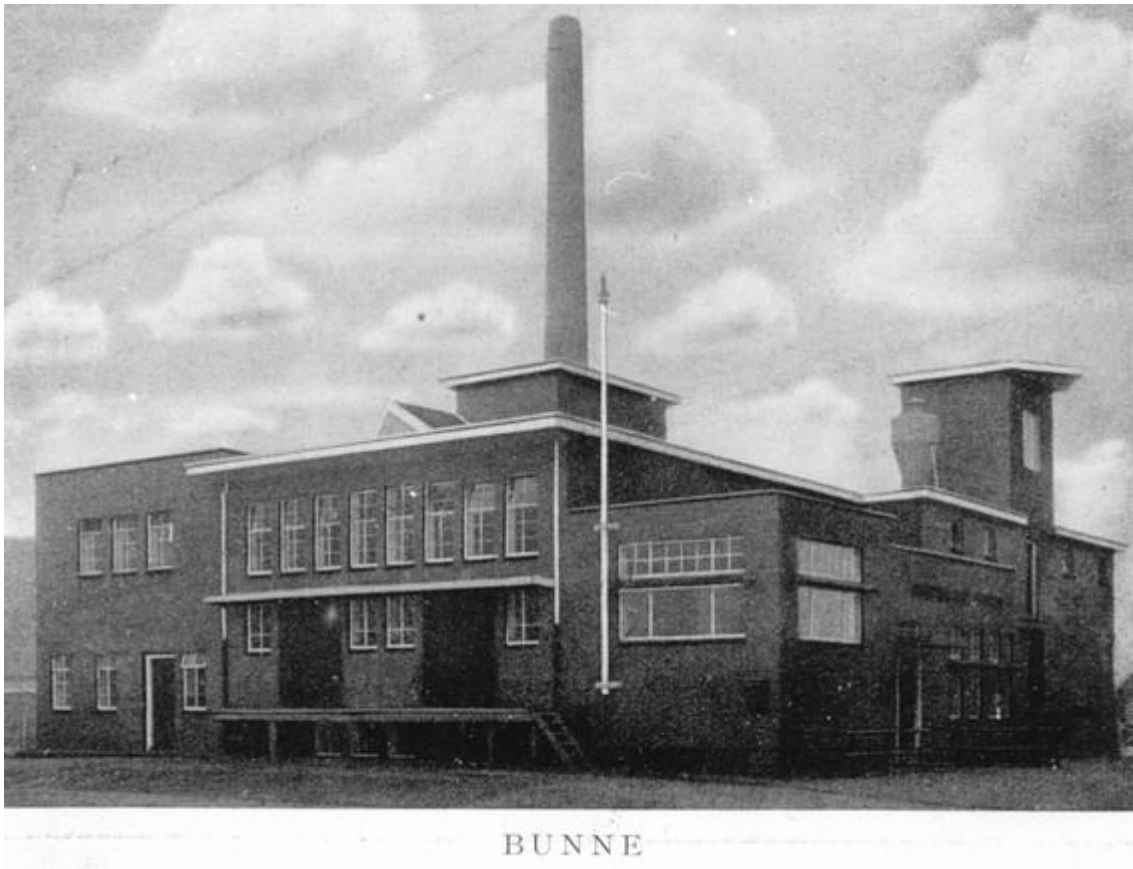
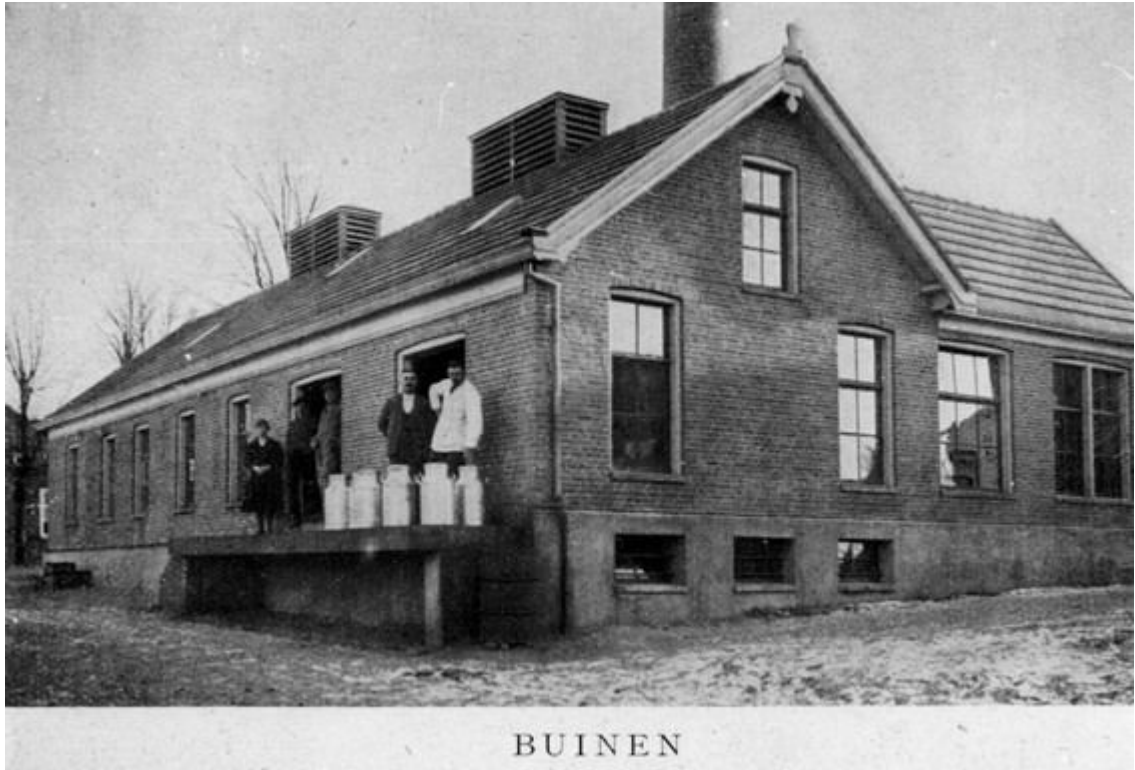
Foto Bestuur: Zittend van links naar rechts: J. Andreae, Zuidwolde, lid Dag. Bestuur; H. Dekker, Nijeveen, Onder Voorzitter; L. Dekker, Voorzitter; Tj. W. Boijenga, Secretaris; J. Homan, Assen, Adv. lid;

Staande van links naar rechts: B. U. Smid, Hooghalen; J. A. ter Haar, Ruinerwold; Ir. H. J. ter Veer, Assen, Adv. lid; G. Alting, Vries; W. L. v.d. Spoel, Assen; W. Homan, sext; I_a. Vredeveld, Beilen.

De Heren L. Hadders, Zweelo, lid en Ir. W. Bakker, Assen, Adv. lid, ontbreken.

Foto Personeel: Zittend van links naar rechts: P. Groenhof, leraar technicus; Tj. W. Boijenga, Secretaris; J. E. Weide, Hoofdcontroleur.

Staande van links naar rechts: R. Holtrop, kantoorbediende; G. Holtrop, magazijnbediende; H. Lebbink, kantoorbediende; R. Jensma, H. Stobbe en H. J. Vonk, controleurs.

NAMEN DER GENODIGDEN,

die door hun aanwezigheid op 12 Mei 1947, blijk gaven van hun belangstelling in de Drentse Zuivelbond. Ir. C. Staf, Directeur Generaal v.d. Landbouw.

Mr. J. Bothenius Loman, Burgemeester der Gemeente Assen.

R. Wichers Hzn., Prov. Voedselcommissaris.

Ir. A. Vedder, Rijkslandbouwconsulent.

Mr. Dr. J. Linthorst Homan,

J. A. Geluk, Dag. Bestuur,

J. Remmen, Alg. Ned. Zuivelbond.

Ir. P.. Stallinga,

H. M. G. Tiel Groenestege,

J. Timmermans, Groninger Zuivelbond

Ir. W. Pasma,

J. N. Wassenaar, Friesche,,

C. v. d. Ploeg,

Drs. M. F. Bax, Geld.-Ov. „

J. Veldstra, 1 Noord-Holl. „

Ir. G. Kranen,

F. v. d. Berg, 1 Zuid-Holl. „

J. Brus J,

J. Addink, Brabantsche „

J. C. van Beek, 1 Zuid-Ned. „

H. Creemers J,

H. K. Koster, Oud Voorzitter b'.N.Z.

U. Kooistra, Oud Secretaris Friesche Zuivelbond.

G. Lambers, Stichting voor de Landbouw in Drenthe.

J. H. Schepers, A.B.T.B.

Th. Brouwer, C,B.T.B.

A. Haddingh I,

H. Meijeringh, D.Ir.G. en B.C.A.

Dr. J. W. Thijn, Dir. Gezondheidsdienst voor Dieren.

F. Keestra, Directeur Z. K. B.

J. ter Heide, Contr. Z.K.B.

E. v. d. Jende, N.C.Z.

P. Lettinga

H. Schaap, Voorz. Coöp. Verz. fonds.

J. A. Noordenbos, Voorz. Ond. Boerenverz.fonds.

H. v. d. Molen, „ „ Ziekte verz.fonds.

R. Spriensma, Secr. drie verz. fondsen.

A. de Boer, Dir. drie verz. fondsen.

J. Boelens, Coöp. Boerenleenbank Assen.

J. v. d. Bosch,

D. D. Houwink, Vertegenwoordiger Centraal Bureau.

Ir. B. K. de Boer, „ Centraal Beheer.

H. Steenge, Voorzitter D.M.V.

A. IJbéma, Secretaris D.O.M.O.

B. G. J. v. Leusen, Oud Voorzitter.

C. H. Ruuls, Oud ambtenaar van de Bond.

PRESENTIELIJST VAN DE, BEDRIJVEN, die in de herdenkingsvergadering waren vertegenwoordigd.

Anlo: J. R. Schuiling, H. Weites, H. J. Mulder, E. Buiten.
Assen: R. Nijmeijer, G. Meijer, H. Boelens Hzn., W. Idema.
Beilen: Jac. Meijering, L. Gils, A. de Haan, G. H. Bokhorst.
Borger: J. Berends, Js. Kinds, L. Smits, A. Stevens.
Buinen: niet vertegenwoordigd.
Bunne: D. Jaarsma, G. v. d. Es, A. Pieper, J. L. Smeding.
Coevorden: G. Wolbers, E. Brunnink, A. Mittendorf, A. Oosterhof.
Dalen: J. Uneken, B. Kiers, A. Hidding, G. Anninga, O. Veldhuis, P. Uneken, A. Almelo, A. J. Idema.
Dalerveen: H. Koers, G. Langius, G. Meijering, J. Veurink.
Diever: D. Moes, Jac. Hessels, R. Fransen, R. W. Bosscha.
Dwingelo: niet vertegenwoordigd.
Eelde: A. Nijdam Azn., Joh. Westerhof, A. Vijfschaft. E. Harms.
Eemster: niet vertegenwoordigd.
Eext: W. Buiten, A. Ijbema, K. Torenbos, A. Dekker, K. Pot.
Emmen: G. Ensing, J. Kuper, G. H. Gerdes, J. Meijer.
Exloo: A. Sanders Azn., J. Griemink, L. Oosting Hzn., R. Mulder.
Gass.Nijv.mond: G. van Sluis, K. Hooiveld, Sj. Zuidhof, A. Talsma.
Gees: niet vertegenwoordigd.
Gieten: A. Buiting, J. Moek, Hm. Eggens, J. Fuller.
Gieterveen: S. Starckenburg, G. v. d. Vee*, W. Speelman, H. Wigchering.
Grollo: J. Zijgers, J. Jansen, L. Beijering, H. Lunsing.
Haalweide: J. Lommers, T. de Gorter, K. Westerhof.
Havelte: H. Snijder, B. Tuin, B. Schiphorst, W. Huiskes.
Hoogersmilde: F. Meilof, R. de jong, J. Moesker, H. Vrieling.
Hoogeveen: Alb. Kikkert, H. Thalen, R. Beenen, F. van Dam.
Hooghalen: O. Eleveld, K. Boer, R. Beugel, E. Alkema.
Koekange: H. Drost Tzn., J. Buiten, W. Steenbergen, J. Knol.
Kolderveen: A. Voerman, E. Wiltinge, K. Zilver, J. Snijder Fzn.
Nieuw Schoonebeek: H. v. Wijland, G. H. Steffens Gzn., J. G. Noppen.
Noord-Barge: H. Heersping, H. Nijmeijer, Hrs. Reinders, R. W. Nijhoff.
N-grg: H. Boverhof, R. de Jong, H. de Weerd, A. Oortwijn.
Nijeveen: A. Keizer Gzn., L. Kappe, H. Wildeboer, L. van Veen.
Odoorn: H. Kuipers Jzn., A. Lodeweegs.
Oosterhesselen: J. Blom, H. Oldenbandringh, K. Schepers, B. J. Kunstman.
Oud-Schoonebeek: G. J. Wilms, H. Gommers Jzn., J. G. M. Herbers, B. J. Withaar.
Peize: J. Ensing Bzn., G. Luinge R.P.zn., R. Nolde, P. Vries.
Roden: R. Deodatus Pzn., J. G. Aukema, Fl. Aukema Fzn., J. Willems Hzn., T. Annema, A. Annema.
Rolde: J. Nicolai, Jt. Bakker, A. Deenen, B. de Bie.
Rogat: W. G. Vedder, W. Stapel, J. Klaversma, J. Middelveld.
Ruinen: A. H. Tissingh, K. Luning Pzn., W. Steenbergen, W. G. Hogerhuis.
Ruinerwold: J. W. Pol Rlfzn., Rlf. Kooiker, Rlf. Schiphorst, C. J. v. d. Meulen.
Sleen: Hrs. Eising Jzn., A. Nijzing, H. Groothuis, J. Schans.
Smilde: C. J. de Jonge, K. Fernhout, Jac. Boer, J. Oosterloo.
Uf felte: J. Tiemes Hpzn., J. Slagter Jzn., R. Timmerman, H. Jager.

Vries: H. B. Oortwijn, R. Boerma, S. A. Rademaker, A. Venekamp.
Wachtum: H. Hilbrands, A. Kiers, Js. Anninga, A. Sanders.
Wapse: S. Lelsz, F. Otten, E. Haveman, A. Nijmeijer.
Wapserveen: W. Stevens Szn., R. Duiven, R. Hessels, R. W. v. d. Molen.
Weerdinge: J. Ensing, J. Braam, E. Siebring, A. Meester.
Westerbork: Hk. Wolting, F. Blauw, K. Meppelink, J. Schoenmaker.
Zuidlaren: B. Schuiling, F. Weites, J. W. Hoiting, J. R. Meijering.
Zuidwolde: W. Wildeboer, J. Drog Azn., J. Mennink, K. de Groot.
Zweeloo: R. J. Lubbers, G. Pronk, Jac. Hegen, L. Koops.

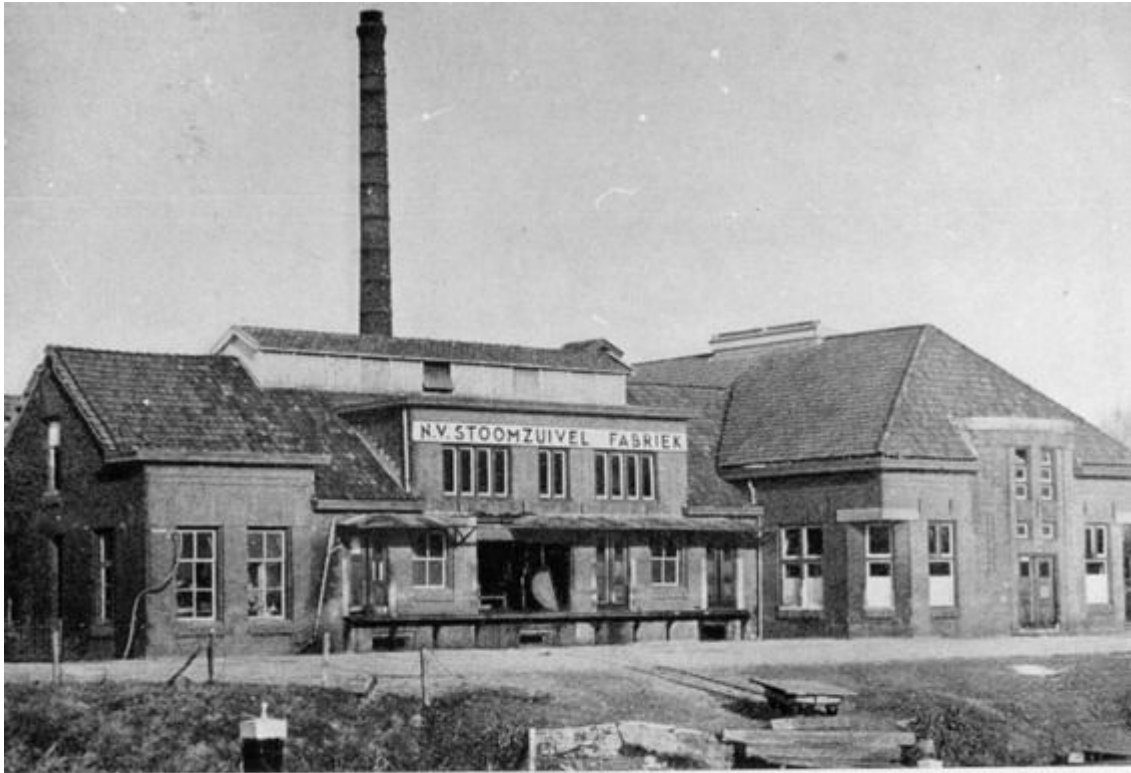
BUITENGEWONE LEDEN:

G. Nijenhuis, Gieten; Th. Hogenesch, Gieten; H. Bousema, Glimmen; G. Remmelts, Ruinerwold.

33 ONTVANGEN BLOEMSTUKKEN:

Alg. Nederl. Zuivelbond.
Bond v. Coöp. Zuivelfabrieken in Groningen.
Kring Het Zuiden van Drenthe.
Kring Het Zuid-Oosten van Drenthe.
Kring Het Noorden van Drenthe.
Kring Het Noord-Oosten van Drenthe.
Kring Het Midden van Drenthe.
Kring Het Zuid-Westen van Drenthe.
Stichting voor de Landbouw.
A.B.T.B. Kring Groningen Drenthe.
C.B.T.B. afdeling Drenthe.
Dr. Landb. Genootschap.
Bond van Directeuren Drenthe Groningen.
Personeel Zuivelbond en Z.K.B. Assen.
Nat. Coöp. Zuivelverk. Centrale N.C.Z.
D.O.M.O.
Boerenleenbank „Kloosterveen" Assen.
Gezondheidsdienst voor Dieren.
Centraal Bureau (vert. D. D. Houwink).
Centraal Beheer Assen.
Drie Verzekeringsfondsen Leeuwarden.
Spruyt & Co. Zutfen.
N.V. Hummelens Boekhandel Assen.
Café Restaurant Bellevue.
Gezamenlijke Directeuren: Electriche kantoorklok.

Van diverse organisaties, firma's en personen werden schriftelijke gelukwensen ontvangen.

COEVORDEN

DALEN

PLECHTIGHEID OP HET KERKHOF.

Voor de aanvang van de middagvergadering had op de Zuiderbegraafplaats te Assen een korte plechtigheid plaats. Door de Bondsvoorzitter werd op het graf van een der 34 oprichters van de Bond, wijlen meester G. F. Crone, een krans gelegd met het opschrift:

„Hulde aan de pioniers"
Drentse Zuivelbond 1897-1947"

Mr. J. Linthorst Homan sprak hierna de volgende woorden:

Deze gang naar het graf van onze oude vriend Crone is een goede gang. Ieder onzer eert in hem de pionier der zuivelindustrie, die hij in zijn tijd is geweest, en velen onzer herinneren zich zijn eerbiedwaardige figuur ook persoonlijk. Wij zien in gedachten hem weer gaan langs de straatwegen en zandwegen van Drenthe, in zijn zwarte jas, met zijn grote hoed, zijn onafscheidelijke lange pijp en zijn handstok, gestadig en doelbewust voortschrijdende naar een bespreking of vergadering, vást overtuigd van de juistheid van zijn taak, vást besloten, dé onverschilligheid en ook de achterdocht der velen te overwinnen door taaie volharding. En ook zien wij onszelf weer terug aan zijn groeve, toen hij hier ter ruste werd gelegd door de ontelbaren, die hem op zijn laatste gang van Oudemolen naar de provinciale hoofdplaats hadden uitgeleide gedaan.

De tijd van Crone was de tijd van eerste opbouw; onze tijd is de tijd van uitbouw en reorganisatie. Het is goed, dat U bij de herdenking van de totstandkoming van Uw Bond in 1897 uiting geeft aan Uwe gevoelens van trouw en piëteit, jegens de velen, die het eerste werk zo kranig hebben verricht. Wanneer de geest dier ouden ook de onze is, dan zal ook de komende halve eeuw een goed stuk werk kunnen brengen.

Aan de aanvang van ons programma dezer jubileumdagen willen wij zwijgend staan, met in ons hart eerbiedige gedachten jegens Crone en de andere werkers van destijds. Laat ons dit een ogenblik stil overdenken.

Nadat enige ogenblikken stilte in acht waren genomen, begaven de vele aanwezigen zich naar de vergaderzaal in het Concerthuis.

Door de vele bloemstilkken gaf de zaal een feestelijk aanzien.

37 **OPENINGSREDE.**

Om half twee opende de Voorzitter de Heer L. Dekker te Pesse de vergadering met het uitspreken van de volgende rede.

Geachte Dames en Heren,

11 Mei 1897 werd de Koninklijke goedkeuring verleend op de Statuten van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Drenthe. Gister was het dus een halve Eeuw geleden, dat onze Drentse Zuivelbond zijn intrede deed in het landbouw organisatieleven. Vandaag zijn we bijeen om op de weg van het bestaan van de Bond een Gouden Mijlpaal te slaan. We staan vandaag even stil om gelegenheid te hebben onze blik achterwaarts te werpen, om daarna weer als herboren onze schreden voorwaarts te kunnen zetten.

Voor mij als Voorzitter van onze Bond is het wel een zeer aangename taak U, die in zo grote getale zijt gekomen om het Gouden Jubileum van onze Bond mee te gedenken, namens het Bestuur op deze voor ons allen zo belangrijke dag recht hartelijk een welkom te mogen toeroepen. Het verheugt ons, dat U door Uw grote opkomst belangstelling toont voor en medeleeft met Uw Bond.

MEESTER CRONE
op de ter zijner ere geplaatste bank in zijn woonplaats Oudemolen

Laatste rustplaats van meester Crone

Het zij mij vergund een bijzonder woord van welkom te mogen richten tot U Mijnheer Staf, Directeur-Generaal van de Landbouw, als vertegenwoordiger van Zijne Excellentie Minister Mansholt, die zelf tot zijn spijt verhinderd was aanwezig te zijn. Het verheugt ons, dat ook de Overheid door haar aanwezigheid belangstelling toont voor onze vrije boeren zuivel organisatie. We hadden graag gezien, dat onze Minister van Landbouw zelf aanwezig had kunnen zijn. We begrijpen echter, dat het vooral thans niet eenvoudig is voor een Minister om één of twee dagen uit zijn drukke werkzaamheden te breken.

38 In de tijd, welke we thans meemaken na een jarenlange oorlog, na een tijd van bezetting van ons Vaderland door een niets en niemand ontziende vijand, waarbij ons land totaal werd leeggeroofd en verarmd werd achtergelaten, heeft de Minister wel een zeer zware taak op zijn schouders. Het Bestuur van de Bond verzoekt U Mijnheer Staf wel aan den Minister te willen overbrengen onze verzekering, dat ook onze vrije zuivelorganisatie gaarne alles wil doen wat in haar vermogen ligt om Z.E. bij zijn zware taak behulpzaam te zijn. Wij van onze kant hopen, dat Z.E. nu en in de toekomst ook rekening wil houden met onze adviezen, gesteund op een jarenlange, gedegen ervaring, rekening wil houden ook met de billijke wensen ten opzichte van de problemen, waarmee de veehouders in deze moeilijke tijd hebben te kampen.

Het spijt ons zeer, dat ook de Commissaris der Koningin in ons Gewest verhinderd is aanwezig te zijn. Mr. r. R. H. Baron de Vos van Steenwijk heeft steeds het wel en wee van onze organisatie van dichtbij gadeslagen. We weten, dat speciaal de veehoudersbelangen hem na aan het hart liggen. We hopen, dat dit ook in de toekomst steeds het geval zal mogen zijn.

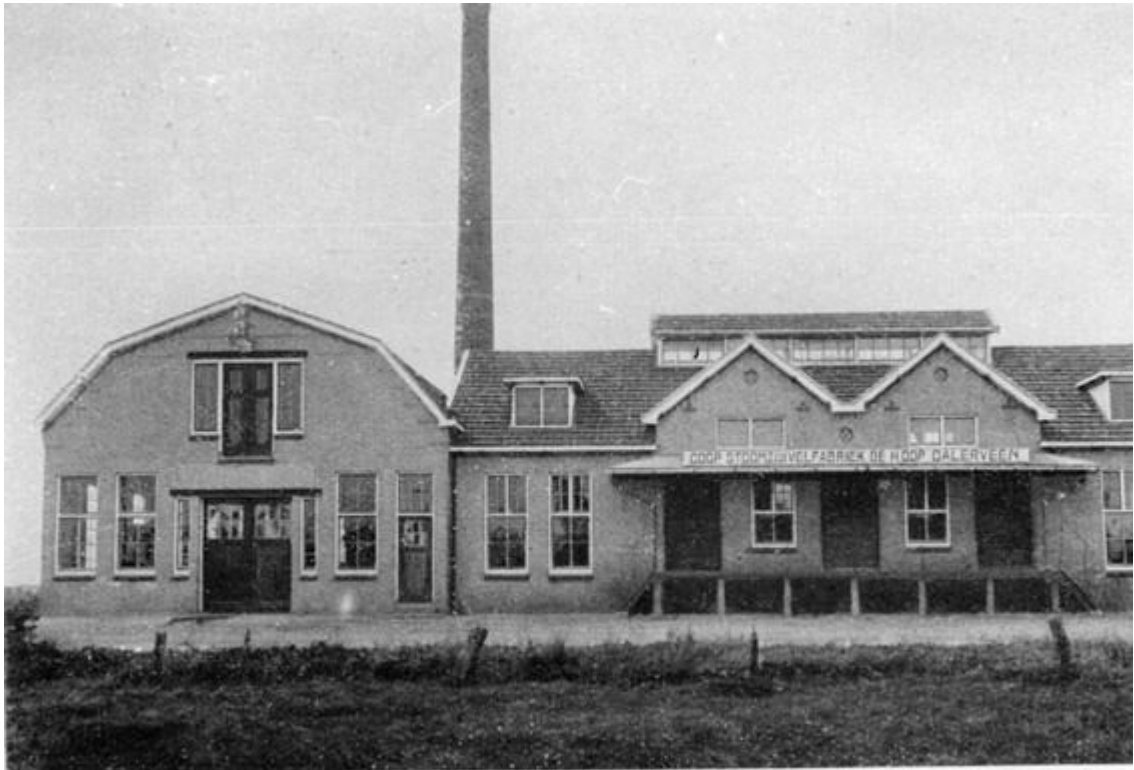
Mijnheer Bothenius Lohman, Burgemeester van de gemeente Assen, de plaats, waar de Bond is gevestigd.

Bij de herdenking van het 40-jarig bestaan van de Bond hebt U de hoop uitgesproken ook het Gouden jubileumfeest mee te kunnen maken. We vieren thans dit feest en U is aanwezig. Dit verheugt ons ten zeerste. De keren, dat wij met U in contact kwamen, toonde Ge U steeds open voor onze verlangens. We weten, dat we nooit tevergeefs een beroep op U behoeven te doen als het U ook maar enigszins mogelijk is ons Uw steun te verlenen.

Ook Uw aanwezigheid Mijnheer Wichers als P.V.C. voor Drente stellen we op hoge prijs. In Uw jarenlange functie als Secretaris van een onzer fabrieken hebt U steeds het wel en wee van de Bond van dichtbij mee beleefd. Doch ook als P.V.C. hebt U vooral de eerste tijd na de oorlog steeds contact met onze organisatie gehad. We weten, dat U de Bond een warm hart toedraagt. We zijn U hier dankbaar voor.

41 Verder wil ik van harte welkom heten U Mijnheer Linthorst Homan en de verdere leden van het Dag. Bestuur van de F.N.Z., onze Algemene Nederlandse Zuivelbond, t.w. de Heren J. Remmen, H. M. G. Thiel, Groenesteege en Secretaris Geluk. Het spreekt vanzelf, dat U vandaag in Assen zijt. Een van Uw dochterorganisaties jubileert. En dan viert ook de Moeder dit feest mee.

Het verheugt ons, dat ook de andere kinderen van ons Zuivelgezin aanwezig zijn. Zo heet ik ook de Voorzitters en Secretarissen van de andere zeven provinciale Zuivelbonden van harte welkom.

DALERVEEN

DIEVER

Al is onze F.N.Z. een federatieve Ned. Zuivelbond, waarbij iedere Bond, baas is in eigen huis, we voelen ons toch als één geheel aan elkaar en aan de F.N.Z. gebonden. Zo is het en zo moet het zijn. De F.N.Z. met de Bonden vormen één grote vrije organisatie op zuivelgebied, waarbij drie kwart van alle Nederlandse veeboeren zijn aangesloten. Wat kan er van een dergelijke organisatie een kracht uitgaan. Doch dit zal alleen kunnen geschieden als de F.N.Z. als een eenheid optreedt, zowel naar binnen als naar buiten.

Ook de vertegenwoordigers van de N.C.Z., de Heren v.d. Lende en Lettinga, van harte welkom.

Van onze 53 fabrieken in Drente zetten 31 haar boter en 14 haar kaas af via Uw coöperatie. Het spreekt dus wel vanzelf, dat er tussen Uwe en onze organisatie een band bestaat en ook dat U vandaag in ons midden wilt zijn.

Van harte welkom ook U Mijnheer Keestra, Directeur van het Zuivel Kwaliteits Controle Bureau (Z.K.B.).

Hoewel de aard en de werking van Bond en Z.K.B. geheel verschillend zijn, is er toch een zekere band tussen beide. We behoeven maar te noemen Uw bereidwilligheid, waarmee U in het laatste oorlogsjaar, toen onze juryleden niet in Assen konden komen, een Uwer keurmeesters toestemming gaf ook voor de Bondsboterkeuring mede te keuren. Een verdere band is het feit, dat een Uwer keuringsplaatsen in ons gebouw werd ondergebracht.

- 42 Mijnheer Vedder, Uw werk als landbouwconsulent ligt méér op het gebied van de akker- en weidebouw dan op dat van de zuivel. Er is echter in meer dan een Commissie een samenwerking tussen U en de zuivelmensen. Uw adviezen worden ook door ons ten zeerste gewaardeerd. Daarom ook van harte welkom in ons midden.

Dat Voorzitter en Directeur van het B.C.A. ons feest mee viert spreekt vanzelf. Vooral de laatste jaren is er tussen onze organisaties wel een zeer nauw contact. Dit contact werd vooral verstevigd toen de Heer Ter Veer naast directeur van het B.C.A. ook de functie van Hoofd van het B.Z. vervulde. Er zal wel geen tweede provincie zijn aan te

wijzen, waar de verhouding tussen Bond en prov. afd. B.Z. zo goed is als in Drente. We verheugen ons hierover ten zeerste, vooral omdat door deze intensieve samenwerking de uitvoering van de vele maatregelen veel wordt vergemakkelijkt.

Een speciaal welkomstwoord ook aan U Mijnheer van Sluis en Dr. Thijn als voorzitter en directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren. Het contact tussen Bond en Gezondheidsdienst is wel zeer hecht. Vanaf de oprichting van de Dienst in 1934 tot 1946 was deze immers bij de Bond ondergebracht. De Bondsvoorzitter was bestuurslid van de Dienst, onze Secretaris was ook Secretaris van de Dienst. Ook na de reorganisatie van de Dienst, waarbij deze op zichzelf kwam te staan, bleef het contact bestaan. In de nieuwe Stichting wijst de Bond nog twee van de zeven bestuursleden aan, terwijl onze Secretaris ook deze functie bij de Dienst bleef vervullen. Wij hebben mee geholpen aan het grootbrengen van de Dienst. We hopen ook in de toekomst nauw met U te kunnen samenwerken.

Welkom ook de vertegenwoordigers van het Coöp. Verzekeringsfonds, Onderling Boerenverzekeringsfonds en Ond. Ziekteverzekeringsfonds. Vooral de laatste jaren hebben ook onze fabrieken steeds meer ingezien het belang om de verzekering van de oude dag zowel de verplichte als de vrijwillige bij eigen organisatie onder te brengen. Het Bestuur van de Bond heeft dit steeds aangemoedigd. We zijn er trots op, dat Uw drie fond-

sen, of beter gezegd onze fondsen, thans zo sterk zijn, dat ze met de beste maatschappijen kunnen wedijveren.

43 Ook de Heer H. Steenge, voorzitter van de D.M.V. vereniging distributie in de Veenkoloniën, van harte welkom. Doordat onze Secretaris adv. lid is van Uw Vereniging, hebben we van nabij kunnen zien het nuttige werk, dat de D.M.V. vooral voor de oorlog voor de fabrieken in Oost Drenthe heeft verricht. Nadien werd alles weer meer gereglementeerd. Doch we hopen, dat spoedig ook bij de melkdistributie weer de gewenste vrijheid zal komen. Er komt dan weer volop werk voor de D.M.V.

Het verheugt ons zeer, dat ook de vertegenwoordigers van de landbouworganisaties vandaag in ons midden zijn. We heten van harte welkom de Heren R. Wichers en J. Lambers van de Stichting voor de Landbouw, H. Meyeringh en J. Homan van het D.L.G., T. Brouwer en A. Hadderlingh van de C.B.T.B. en J. H. Schepers van de A.B.T.B.

Op verschillend terrein werkt de Zuivelbond samen met de landbouworganisaties. We weten, dat de zuivelbelangen ook bij U in vertrouwde handen zijn, al vormen deze belangen niet de hoofdschotel bij Uw organisaties. We zijn allen overtuigd van de moeilijke jaren, welke de boerenstand zal krijgen. Grote problemen als de loon- en prijzenpolitiek, het arbeidsvraagstuk en zovele andere liggen voor ons. Zal de boer in de toekomst de plaats innemen in het maatschappelijk bestel, de plaats, waarop hij o.i. recht heeft? Zal de boer een menswaardig bestaan krijgen? We weten het niet. Wel weten we, dat dit alleen zal zijn te bereiken als alle boeren, doch ook alle organisaties van de boer, eensgezind optrekken. We willen Uw aller aanwezigheid hier gaarne zien als een teken, dat de wil tot de gewenste eenheid en samenwerking inderdaad aanwezig is.

Ook de voorzitter en kassier van de Coöp. Boerenleenbank te Assen heet ik gaarne welkom. Hoewel ons contact nog slechts van korte duur is, weten we, dat onze financiële belangen bij U goed worden behartigd.

Nog een bijzonder woord van welkom tot de aanwezige Dames van de Bestuursleden en leden van het personeel. Het verheugt ons zeer, dat U gevolg hebt gegeven aan onze uitnodiging om hier vandaag aanwezig te zijn.

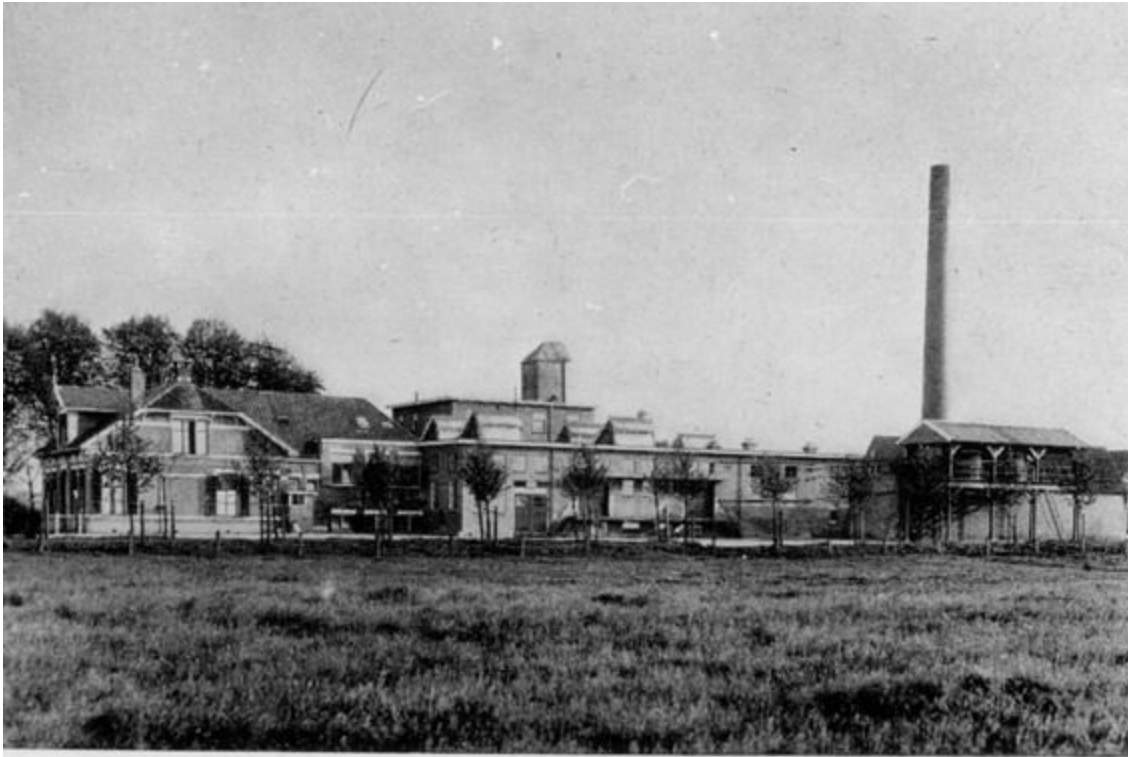
44 Heren van de Pers. Ook U heet ik van harte welkom.

Er wordt zo vaak gezegd, dat de pers onvoldoende belangstelling toont voor de agrarische problemen en moeilijkheden. Wij hebben hier niet te klagen over onze pers in Drenthe. We hopen, dat dit zo zal blijven en dat U ook in de toekomst Uw bladen zult openstellen voor onze boerenzaak, opdat wij ook ruime gelegenheid hebben het grote publiek op een juiste wijze voor te lichten.

Tenslotte U Bestuursleden, Directeuren en buitengewone leden van harte welkom. Er is de laatste jaren een band gegroeid tussen het Bondsbestuur en de fabrieksbesturen. Vandaag zijn we met elkaar bijeen om van onze eendracht te getuigen.

Dames en Heren,

Toen in het laatste deel van de vorige Eeuw de boerenfabrieken, zoals de coöperatieve zuivelfabrieken toenmaals werden genoemd, als het ware als paddestoelen uit de grond waren verrezen, stonden aanvankelijk deze fabrieken geheel op zich zelf. Ze vormden geen eenheid. Men begreep echter al spoedig, dat hieraan een eind moest komen. De

DWINGELOO

EELDE

EEMSTER

EEXT

boeren van Grollo kwamen op oud Drentse wijze op de oude vergaderplaats in het Grolloër holt bijeen, in welke bijeenkomst besloten werd pogingen te doen om de Drentse fabrieken te verenigen. In een vergadering van fabrieksbesturen op 14 Augustus 1896 te Assen werd in beginsel besloten de Drentse zuivelfabrieken in een Bond te verenigen. De door een voorlopig bestuur ontworpen statuten werden op 14 October 1896 behandeld en vastgesteld. 15 Fabrieken traden als lid toe. Het waren de fabrieken te Anlo, Buinen, Borger, Donderen, Dalerveen, Eext, Erm, Exlo, Gieten, Grollo, Loon, Norg, Peize, Rolde en Zweelo.

Op 11 Mei 1897 werden de statuten Koninklijk goedgekeurd en kon de nieuwe organisatie haar werkzaamheden beginnen. Een halve Eeuw is nadien verlopen. 50 jaren heeft de Bond op de bres gestaan voor de belangen van de Drentse veehouders.

47 Heeft onze organisatie beantwoord aan het door de oprichters gestelde doel en de door hen gekoesterde verwachtingen? Ik wil trachten hierop een antwoord te geven.

Direct na de oprichting van de Bond werden belangrijke punten aangepakt. Een der eerste objecten was de boterexport. Het was hiermee alldroevigst gesteld. Besloten werd de boter rechtstreeks naar Londen te zenden. Opbrengst f 1,- per kilo.

Opgericht werd een afdeling Coöp. Aankoop van hulpstoffen. Krachtige steun ondervond de Bond van de eerste zuivelconsulent in Drente, de Heer F. Posthuma, die als zodanig hier van 1899 tot 1906 werkzaam was. Vele fabrieken traden tot de Bond toe. Ook de algemene landbouw-organisatie, het D.L.G. zag het nut in van de zuivelorganisatie, hetgeen blijkt uit het feit, dat de Bond de eerste jaren een subsidie kreeg van f 250,-.

De samenwerking tussen de fabrieken werd nog vergroot door de oprichting in 1900 van de Alg. Nederlandse Zuivelbond (F.N.Z.). In 1901 trad ook de Drentse Bond tot de F.N.Z. toe.

Uit de vele onderwerpen, welke door de Bond in de eerste jaren werden aangepakt, halen we het volgende aan.

- * Per jaar werden 6 boterkeuringen gehouden.
- * Een onderzoek werd ingesteld naar de aanslag in de bedrijfsbelasting.
- * De Centrale Boterknederij treedt in werking.
- * Een gedeponeed handelsmerk „Erica" werd ingevoerd, waarvan alle leden gebruik konden maken.
- * Een instructie voor fabriekspersoneel werd ontworpen.
- * De Bond verrichtte het onderzoek van de boter. Dit werd in 1903 door het toen opgerichte B.C.A. overgenomen.
- * Op voorstel van onze Bond richtte de F.N.Z. een informatie bureau op.
- * Aangesteld werd een ambulant Directeur om bij ziekte of verlof van den Directeur deze te vervangen.

Adressen werden verzonden aan H.M. de Koningin om te willen bevorderen, dat aan margarine een kenmerkende stof moest worden toegevoegd en aan Z.E. den Minister van Oorlog over de levering van boter aan leger en vloot. Thans, 45 jaar later, moeten we constateren, dat niets is bereikt in deze in al die jaren. Nog eten onze soldaten dagelijks margarine, nog is boter op het oog niet of moeilijk van margarine te onderscheiden.

- * In samenwerking met het D.L.G. werd een contrôle op de boekhouding der fabrieken ingevoerd. De zuivelconsulent werd onze controleur.

In 10 jaar telde de Bond 48 fabrieken totaal verwerkende 50 mill. kilo melk, gemiddeld 1 mill. per fabriek.

Onze grote pionier, de man, die zo krachtig heeft meegewerkt aan de oprichting van de Bond, de oude schoolmeester Meester Crone, de eerste Bondssecretaris schreef bij dit 10-jarig jubileum in zijn verslag:

„Als telg in het Grolloërholt ontsproten, is de Bond in 10 jaren tijds een krachtige boom geworden, die, goed beworteld, zijn beschermende takken over de zuivelbelangen van Drente uitstrekt om het product in naam en daad te verbeteren, de onkosten te verminderen en de inkomsten te vermeerderen tot voordeel van allen, die door de zuivel hun bestaan trachten te verbeteren.“

Na de eerste 10 jaren van bloei en een levendig organisatieleven volgden minder voorspoedige jaren. De opheffing van het depot voor hulpstoffen en de verplaatsing van de boterkeuring van Assen naar Meppel waren voor 16 fabrieken redenen om te bedanken als lid van de Bond. In latere jaren volgden meer, zodat in 1912 van de 80 fabrieken in Drente nog zegge en schrijve 16 fabrieken lid van de Bond waren.

Met krachtige steun en medewerking van het Drents Landbouwgenootschap werd in 1913 de Bond gereorganiseerd. De vernieuwde Bond telde weer 25 leden, welk aantal steeds nog toenam.

- 49 Het depôt voor hulpstoffen, tijdelijk ondergebracht bij het D.L.G. kwam weer in Bonds-handen. De boterkeuring werd weer verplaatst naar Assen.
In 1913 werd ook een administratieve contrôledienst ingesteld onder leiding van het accountantskantoor de Muinck te Assen.
In 1914 werd samen met de Groninger Bond een technisch ambtenaar aangesteld, n.l. de Heer J. A. Geluk, thans beter bekend als Secretaris van de F.N.Z. Cursussen voor fabriekspersoneel werden ingesteld.

Toen kwam de grote oorlog 1914-1918.

De diverse wettelijke bepalingen maakten een samenwerking tussen de fabrieken meer nog dan tevoren noodzakelijk.

Toen in 1918 de toenmalige Minister van Landbouw, Dr. Posthuma, besloot een toeslag op de afgeleverde boter uit te keren aan de aangeslotenen bij een van de 3 nationale zuivelorganisaties onder voorwaarde van verplichte melklevering, werden op 6 na alle fabrieken lid van de Bond.

Thans in 1918 was het ogenblik aangebroken om de functie van Secretaris, welke tot toen een erebaantje was, in handen te leggen van een bezoldigd iemand, die dan zijn volle werkkraft voor de Bond kon geven.

De werkzaamheden breidden zich steeds meer uit. In 1920 werd een eigen pand aangekocht. Naast woning voor den Secretaris diende dit ook voor kantoorruimte.

Zo kon, bij de herdenking van het zilveren jubileum van de Bond worden gezegd, dat, alles bij elkaar genomen, de Drentse Bond in deze 25 jaar zeer nuttig werk had verricht voor de opkomende zuivelindustrie in Drente.

Na deze periode beleefde de Bond echter een herhaling van wat na het 10-jarig bestaan was geschied.

EMMEN

EXLOO

In 1922 bedankten 5 fabrieken met als opgegeven reden: de kosten. De volgende jaren bedankten nog meerdere.

Het toenmalige bestuur zette echter moedig door en liet zich niet door deze tegenslagen schaakmat zetten.

Aan de afdeling Aankoop werd gekoppeld een verzekering voor de Directeuren. De premies werden betaald uit het saldo van de Aankoop. Voor deze afd. aankoop werd als ambtenaar aangesteld de Heer H. Ruules.

50 In 1927 werd voor de bedrijfsstatistiek en administratieve contróle een eigen controleur, de heer Tj. W. Boijenga, benoemd, waardoor het contact met het accountantskantoor de Muinck kon worden verbroken.

In 1928 brak wel een zeer moeilijk tijdperk aan voor de Bond. De fabrieken waren het niet eens met de leiding van de toenmalige Secretaris. Voor meerdere fabrieken was dit een reden om te bedanken als lid. Van 47 daalde het aantal leden tot 30.

Met behulp van de F.N.Z. werd een oplossing gevonden. Door een wachtgeldregeling werd het den Secretaris in 1929 mogelijk gemaakt zijn ontslag te nemen.

De eigen afd. aankoop werd op advies van de F.N.Z. opgeheven.

De controleur, de heer Tj. Boijenga, werd tot Secretaris benoemd. In diens plaats werd tot controleur benoemd de Heer J. E. Weide.

Met nieuwe moed kon na deze reorganisatie worden verder gewerkt. Successievelijk kwamen de meeste fabrieken als lid terug.

De werkzaamheden breidden zich steeds meer en meer uit. Naast de administratieve contróle werd ingevoerd een contróle op het vetgehalte-onderzoek en op de meet- en weegwerktuigen. Steeds meer fabrieken maakten van onze controledienst gebruik.

Uitbreiding van personeel was noodzakelijk.

In 1937 werd een tweede controleur aangesteld. In 1940 een derde, speciaal belast met de contróle op het vetgehalte-onderzoek. De werkzaamheden breidden zich zo uit, dat in dat zelfde jaar zelfs nodig werd een vierde controleur aan te stellen.

In 1944 werd aangesteld een Leraar-Technicus en werd ingevoerd een bacteriologische contróle. Plannen om een eigen laboratorium in te richten moesten door de grote oorlog worden uitgesteld, in de hoop echter, dat ze thans spoedig tot werkelijkheid zullen komen.

1940 was voor de Bond wel een zeer bijzonder en belangrijk jaar. Tot dat jaar waren de niet bij de Bond aangesloten 16 fabrieken verenigd in de Drentse Boter- en Kaaskeurings Vereniging D. B. K.

53 Door bemiddeling van het D.L.G. en dan speciaal van de Heren Meyeringh en Homan kwam er een contact tot stand tussen de Besturen van Bond en D.B.K., welk contact na enkele besprekingen leidden tot en bloc toetreden van de 16 D.B.K. fabrieken tot de Bond.

Het aantal leden steeg tot 56, verwerkende in het boekjaar 1939/40 ruim 300 mill. kilo melk.

Na deze belangrijke gebeurtenis en na de overname van het enige particuliere bedrijf in Drente, de melkinrichting van Kingma te Meppel, door ons lid Rogat, was bereikt, dat alle 56 zuivelfabrieken in Drente, zijnde coöperatieve of op coöperatieve grondslag werkende fabrieken, ook verenigd waren in de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Drenthe.

GASSELTERNIJVEENSCHMOND

GEES

Tot op heden bleef dit zo en kunnen we met recht trots zijn op dit in ons land unieke feit. Dit is voor ons wel een bewijs van de coöperatieve geest en zin voor gemeenschap van de Drentse Boer.

De grote oorlog 1940-1945 heeft ook op de Bond en zijn werkzaamheden zijn stempel gedrukt. Door de sluiting, gevolgd door liquidatie, daalde het aantal leden van 56 op 53. Veel van wat tot stand was gebracht werd afgebroken. Een lawine van maatregelen werden door den bezetter op de fabrieken gestort.

In 1945 werd echter met nieuwe moed en vertrouwen het onderbroken werk voortgezet. Veel van wat was afgebroken moest weer worden opgebouwd. Gebouwen waren verwoest of beschadigd, een grote achterstand bij het onderhoud en de vernieuwing van de inventaris moest en moet worden ingehaald, terwijl ook veel last wordt ondervonden van een gebrek aan voldoende geschoold vakpersoneel.

Deze en meerdere problemen houden ons na de tweede grote wereldoorlog dagelijks bezig.

- 54 Zo zijn dan voor de Bond 50 jaren voorbij gerold, jaren, waarin hij veel „ups" en „downs" heeft meegemaakt. Er is thans een periode van 50 jaar afgesloten. Een tijdperk van hard en gestadig werken heeft de Drentse Bond gemaakt tot wat hij thans is: een hechte organisatie, steeds op de bres staande voor de belangen van de Drentse veehouderij om, zoals Meester Crone het uitdrukte: „het product in naam en daad te verbeteren, de onkosten te verminderen en de inkomsten te vermeerderen tot voordeel van allen, die door de zuivel hun bestaan trachten te verbeteren". Deze in 1907 gesproken woorden kunnen nu worden herhaald. Ze hebben nog precies dezelfde waarde.

De Bond en zijn afdelingen staan steeds klaar de fabrieken met raad en daad bij te staan om mede te helpen bereiken wat Meester Crone zich reeds als doel voor ogen stelde.

We hebben onze administratieve en technische contróle. Alle 53 fabrieken laten boekhouding en vetgehalte-onderzoek door ons controleren. We hebben onze contróle op de nevenproducten, welke als veevoeder naar de boerderij teruggaan. Deze contróles, ingesteld door de boeren zelf, uitgevoerd door eigen organisatie, geven hen een waarborg, dat hun belangen door Directeur en personeel op de juiste wijze worden behartigd.

De afdeling onderwijs, onder leiding van onze Leraar-Technicus, werkt er aan mede, dat het personeel naast praktische kennis ook het waarom wordt bijgebracht.

Onze boter- en kaaskeuring, de eerste in samenwerking met de Groninger Bond, hebben veel bijgedragen tot de verbetering van de kwaliteit der bereide producten.

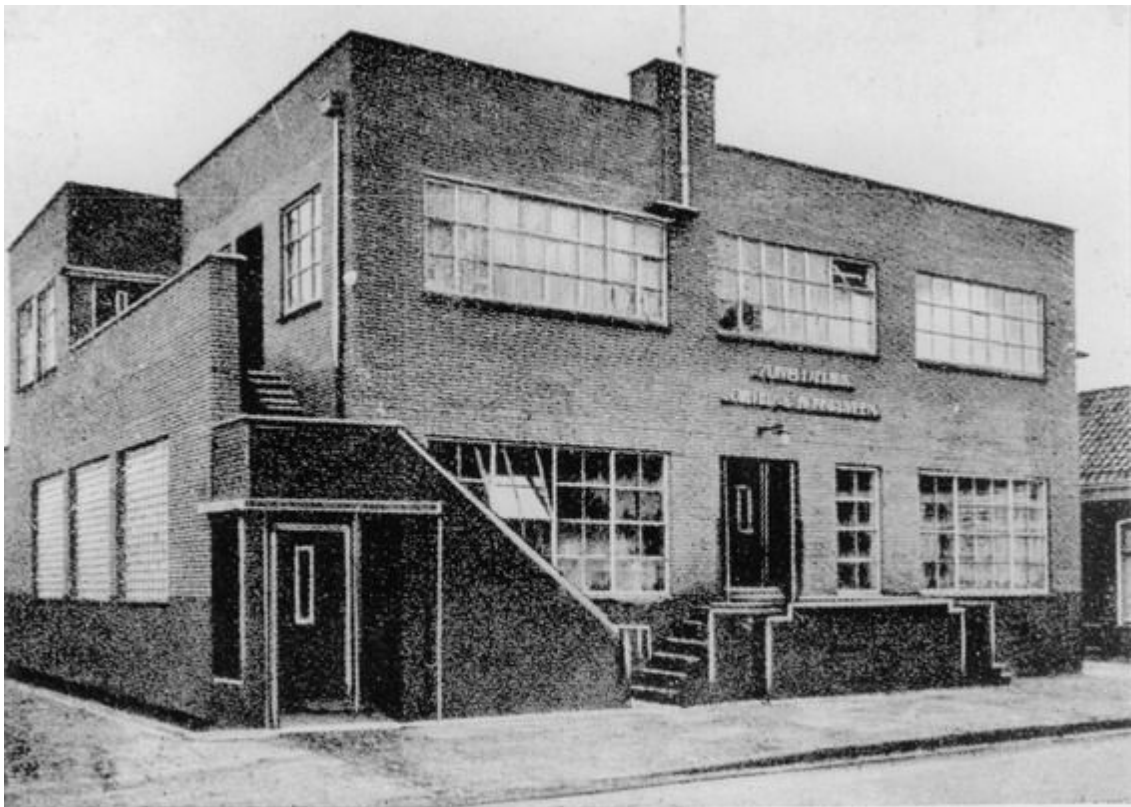
De technische Dienst en bacteriologische contróle staan steeds gereed de fabrieken bij te staan bij evt. technische moeilijkheden en stringen, bij verbouwingen en aanschaffen van werktuigen.

Wanneer we onze bedrijven en de bereide producten gaan vergelijken met die van elders, dan kunnen zij de toets der vergelijking doorstaan. Met enige trots wijzen we op het feit, dat in 1946 van de Drentse boter door het Z.K.B. 43% werd gekeurd in de hoogste klas 1+, 39,8% in klas I en 9,8% in klas I-. Onze boter stond hiermee bovenaan.

- 55 Meegewerkt wordt ook aan de kwaliteitsverbetering van de melk door het organiseren van melkerscursussen. Voor de oorlog met het D.L.G., thans met den Rijkszuivelconsulent, wordt aan melkers en melksters het goed melken en goede melkwinning en behandeling bijgebracht. In de loop der jaren werden in Drente 3.970 diploma's voor goed melken uitgereikt.

GIETEN

GIETERVEEN

Een advies werd aan de fabrieken verstrekt om de melk naar kwaliteit uit te betalen, waarvoor een schema, passend voor Drenthe, werd samengesteld.

Ook voor de verbetering van de veestapel werkte de Bond krachtig mee. Samen met het D.L.G. werd opgericht de Gezondheidsdienst voor Vee, welke bij de Bond werd ondergebracht. Door propaganda werd bereikt, dat meer dan zoo duizend dieren per jaar op t.b.c. werden onderzocht. In 1946 werd de Gezondheidsdienst om en uitgebouwd met aan het hoofd een deskundige.

Samen met de andere Bonden worden de bij de zuivelbereiding benodigde hulpstoffen coöperatief aangekocht.

Voor alle fabrieken worden de thans wel zeer ingewikkelde belastingbiljetten voor de vennootschaps-, ondernemings-, vermogens- en vermogensaanwasbelasting ingevuld.

Talrijke adviezen worden gegeven op allerlei gebied. In vele commissies en instellingen werkt de Bond mee aan de belangen van onze landbouw en veehouderij.

Ook met meerdere organisaties op landbouw- en zuivelterrein wordt nauw samengewerkt.

Dames en Heren,

Ik heb getracht zeer in het kort een overzicht te geven van de 50 jaren van het bestaan van de Bond. Ik heb een greep gedaan uit het vele en het veelzijdige werk door de Bond verricht voor de fabrieken en de veehouders.

Wanneer we de Balans thans opmaken, dan mogen we tevreden zijn over het resultaat. De Bond heeft als vrije organisatie zijn bestaansrecht bewezen. Met groot genoegen kunnen we zeggen, dat de Bond aan de verwachtingen van de oprichters heeft beantwoord.

Op deze gedenkwaardige dag willen we een woord van hulde en oprechte dank brengen aan de oprichters van de Bond, aan de vele pioniers van onze coöperatieve zuivelbereiding, mannen, die doelbewust hun weg gingen met in het vaandel het devies: een voor allen en allen voor een; mannen die boven alles wilden *dienen*.

56

We denken vandaag aan deze mannen, die ons de weg hebben gewezen welke we hebben te gaan, mannen als Dr. Somer, de Heer Boerma en vele anderen. Niemand zal ons het ten kwade duiden, wanneer we hier echter één van de oprichters speciaal noemen Meester G. F. Crone, de man, die de grote stoot gaf tot de oprichting van de Bond. Hij was enkele jaren Secretaris, daarna Ondervoorzitter en Voorzitter en werd bij zijn aftreden in 1913 benoemd tot Erelid.

In ons jaarverslag over 1931 vinden we o.m. over deze pionier het volgende neergeschreven:

Op 81-jarige leeftijd is op 25 Januari 1931 te Oudemolen overleden ons Erelid G. F. Crone, in de gehele provincie en ook daarbuiten bekend als Meester Crone. Als Hoofd en Onderwijzer aan de lagere school te Oudemolen heeft Meester Crone zich als opvoeder van de jeugd zeer verdienstelijk en algemeen bemind gemaakt.

Bovenal was hij een der pioniers, die allerwegen „de nieuwe tijd” in dit gewest heeft ingeluid. Met medewerking van Meester Crone werd in Oudemolen de coöp. handkracht boterfabriek opgericht en was hij als Secretaris van die Vereniging mede aanwezig in de vergadering van 14 Augustus 1896 in Assen, waar onder leiding van Dr. Somer werd opgericht de „ Bond van Zuivelbereiding. ”

Van 1900-1913 fungeerde Meester Crone als Secretaris-Penningmeester, onder-Voorzitter en Voorzitter van de Bond, waarna hij bij de reorganisatie in 1913 wegens zijn hoge verdienste jegens de Bond werd benoemd tot Erelid.

Voor zoveel zijn school het toeliet, was Meester Crone (tegen een vergoeding van f 110,- per jaar, in 1901 gebracht op f 150,-) steeds in de weer voor de belangen van de Drentse Landbouw en in het bijzonder voor de belangen van de Drentse Zuivelfabrieken en Zuivelbond.

Kernachtig, kort en met klem steeds zijn betoog uitbrengende, was hij een graag geziene figuur aan de Bestuurstafel van onze Bond. Bijna altijd kwam hij te voet naar Assen om de vergaderingen bij te wonen met als enig gezelschap zijn lange Duitse pijp.

Meester Crone was een harde werker met hoge karaktereigenschappen en een eenvoudige levenswijze, die zich schaarde onder de zinspreuk der Vaders: „Door Eendracht Sterk” om in het „land van hei en struiken” met minder „werk” meer „honig” te verschaffen.

Het Bestuur meende in de geest van de leden te handelen door hedenmorgen namens de leden een krans te leggen op het graf van Meester Crone, daarmee eer en dank te betuigen aan al de pioniers van onze zuivelbereiding.

We willen vandaag ook denken aan hen, die daarna de leiding van onze organisatie in handen hadden. Het zijn wijlen de Heren E. Schrage tot 1910, G. F. Crone 1910-1913, G. Lunsingh Meijer van 1913- 1919.

Drie van de vroegere Voorzitters zijn nog in leven: de Heer B. H. Eelkman Rooda, Voorzitter van 1919-1927, de Heer G. v. Lausen 1927-1929 en de Heer R. Deodatus Pzn. van 1929-1934. Het Bestuur zegt hen vandaag hartelijk dank voor alles, wat zij deden voor de Bond. De Heren Eelkman Rooda en Deodatus nemen ook thans als Voorzitter van resp. de fabrieken Rogat en Roden indirect nog deel aan ons werk.

Vanaf 1934 tot heden werd de leiding van de Bond aan mij opgedragen. Ik wil Bestuur en leden dank zeggen voor hun medewerking en steun waardoor de aan mij toevertrouwde taak ten eerste werd vergemakkelijkt.

Ook de Secretarissen willen we heden gedenken. Het zijn tot 1907 G. F. Crone, 1907-1913 R. E. de jong, 1913-1919 B. H. Eelkman Rooda, 1919-1929 J. P. Werumeus Buning, 1929-heden Tj. Boijenga. Ook aan hun is het mede te danken, dat de Bond geworden is de organisatie van alle Drentse Zuivelfabrieken.

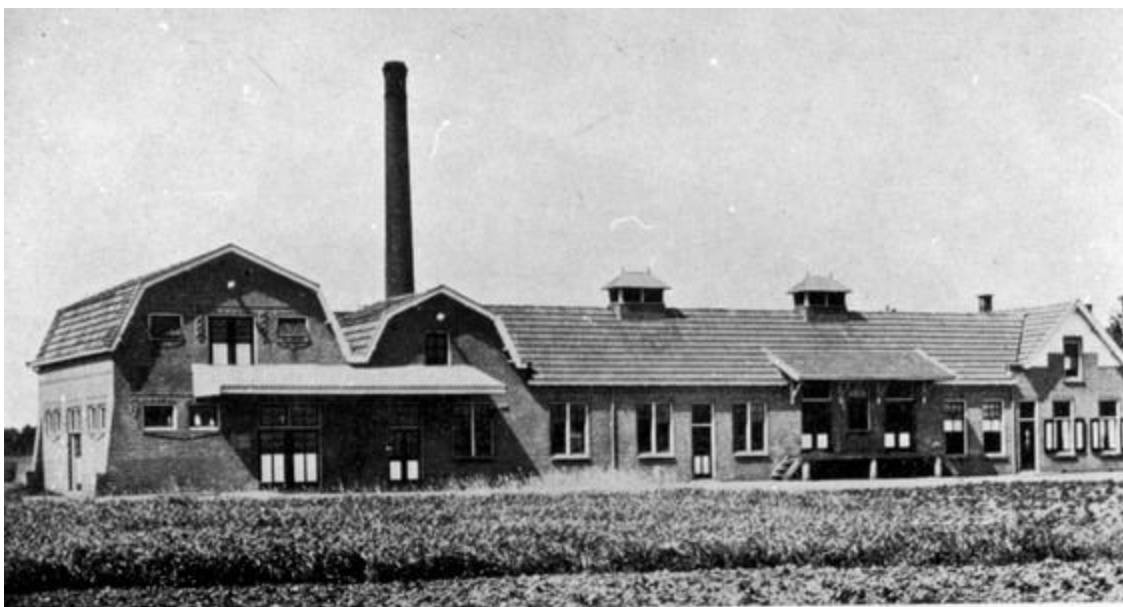
60 In het bijzonder komt hier een woord van dank toe aan den Heer Boijenga, die vanaf 1929 secretaris van onze Bond is.

Door het vertrouwen, dat hij heeft mogen verwerven van de Besturen en Directeuren onzer bedrijven en het vele werk, dat hij voor de Bond heeft verricht in het belang van de bedrijven, heeft hij veel bijgedragen tot de groei en bloei van onze Bond.

Ja, wij kunnen ons de Bond haast niet indenken zonder den Heer Boijenga.

Heer Boijenga, wij willen U van deze plaats hartelijk dank zeggen voor het vele werk en de goede samenwerking, die er steeds tussen U en de Bond geweest is en spreken de hoop uit, dat het U gegeven moge zijn nog vele jaren deze plaats in onze Bond te mogen innemen.

Een woord van lof wil ik ook uitspreken voor de wijze, waarop de andere ambtenaren van de Bond hun taak vervullen. Ook zij hebben veel bijgedragen tot de bloei van onze Bond.

COÖPERATIEVE ZUIVELFABRIEK EN KORENMALERIJ
„VOORUITGANG ZIJ ONS DOEL” TE GROLLO

HAALWEIDE

HAVELTE

HOOGERSMILDE

Vandaag sluiten we een periode van 50 jaar af. Een halve Eeuw van werken die in het belang van de Drentse veeboer is verlopen.

We luiden thans een nieuw tijdperk voor de Bond in. We doen dit in een tijd, welke vooral voor de boer zo uitermate moeilijk is. De toekomst lijkt donker. Zal de boer tenslotte de plaats in de Maatschappij krijgen, waarop hij recht heeft? Zal hij spoedig voor zijn producten de prijs krijgen, die nodig is om hem een matig inkomen te verschaffen? Hiervoor is in de allereerste plaats nodig, dat de boer zal inzien, dat alleen door eendrachtelijke samenwerking, door opzij zetten van alle onderlinge verschilpunten, door een hechte coöperatie hij een macht kan vormen. Met grote dankbaarheid zien we terug op alles, wat de Bond heeft kunnen tot stand brengen, niet in de laatste plaats dank zij de steun en medewerking van de leden. We roepen vooral de leden op in de toekomst, in de periode, welke we thans beginnen als een eenheid op te treden. Werkt er aan mee onze Drentse Zuivelbond in groei en bloei nog te doen toenemen tot heil van onze boerenstand, tot heil ook van het gehele platteland.

Met deze wens verklaar ik, namens het Bestuur, deze feestelijke jubileumvergadering voor geopend.

63 De *Notulen* van de vergadering van 14 December 1946 worden goedgekeurd en onveranderd vastgesteld.

De *rekening* over 1946 wordt op voorstel van de Contróle Commissie goedgekeurd en vastgesteld.

De Bestuursmededelingen welke zijn rondgezonden, worden voor kennisgeving aangenomen.

Hierna wordt door de Wel Ed. Gestrenge Heer Mr. Dr. J. Linthorst Homan de volgende feestrede uitgesproken.

FEESTREDE.

Mijne Heren,

Uw Bestuur heeft mij gevraagd, in deze vergadering een rede te houden. Ofschoon dat besluit gevallen was, voordat de Algemene Nederlandse Zuivelbond mij zijn voorzitterschap had opgedragen, mag ik toch wel van deze gelegenheid gebruikmaken om allereerst als voorzitter van onze gezamenlijke bond de hartelijke gelukwensen van zijn bestuur en van zijn functionarissen uit te spreken.

De „F.N.Z.” verheugt zich in Uw jubileum, hij deelt in Uw feestvreugde, en hij wenst U het allerbeste voor de toekomst.

De Drentse Bond heeft in de F.N.Z. een geheel „eigen” karakter; dat is immers juist het goede in onze federatieve samenwerking, welke verschillende bonden met eigen persoonlijkheid tot een nationaal geheel verenigt. Het kan niet anders: in Uw werk weerspiegelt zich het karakter van den Drentsen boer en van Drenthe als gewest. U bent de enige bond, die in zijn werkgebied uitsluitend coöperatieve zuivelfabrieken kent; in Drenthe bestaan geen andere dan coöperatieve fabrieken. Dat strookt met hetgeen de Drentse landbouw sinds de eerste eeuwen van zijn bestaan [64] altijd heeft gekend: de samenwerking van het dorp. In de rede van Uw voorzitter is reeds uiteengezet, tot welke krachtige bloei Uw coöperatieve gedachte heeft geleid. Uw voormannen, Uw afgevaardigden in onze besturen en commissies, worden steeds door deze gedachte gedragen en zij hangen deze gedachte met heel hun hart aan. Het komt dikwijls voor, dat juist uit Drenthe bij moeilijke vragen het geluid klinkt: wij zijn bereid, onze offers te brengen in het geheel van de Nederlandse coöperatieve zuivelsamenwerking, omdat wij ook in de praktijk willen tonen, coöperatoren te zijn. Deze rustige gestadigheid, het voortwerken aan de eigen en aan de gezamenlijke zaak, kenmerkt ook in de F.N.Z. typisch de Drenten. Onze gelukwens kan een zeer hartelijke zijn, en onze hoop op verdere samenwerking met U allen een zeer innige.

Eerbiedig scharen wij ons aan Uw zijde, waar Gij op deze jubileumdag Uw gedachten laat gaan naar Uw voorgangers. Vol piëteit en dankbaarheid heeft mét U ook de F.N.Z. heden aan Crone's graf gestaan.

Thans moet ik dus voor U een „feestrede” houden. U zult willen weten, welk onderwerp ik zal behandelen.

Even dacht ik over beschouwingen over het zuivelwezen in Drenthe uit de tijd vóór 1897, over mededelingen uit de oude eeuwen, welke een achtergrond zouden kunnen vormen voor wat hier vandaag gebeurt. Doch, al zou het onderwerp misschien voor sommigen wel aardig zijn geweest, juist als tegenstelling tot wat U in deze vijftig jaren nu hebt bereikt, het zou toch tekortschieten in betekenis bij wat deze ernstige tijden van ons vragen.

Daarom wil ik met Uw goedvinden liever proberen te zoeken naar een paar grote lijnen, welke uit het oude verleden via onze dagen naar de toekomst voeren. Ik moge dat doen door bespreking van enkele der overgangperioden, welke de Drentse landbouw heeft gekend. Want juist die perioden zijn leerzaam. Gelijk wij de geschiedenis der mensheid niet leren uit enkele jaartallen en feitelijke gegevens, doch uit een beschouwing van de grote keerpunten van haar loop, zo kunnen wij ook een concreet landbouwvraagstuk het beste leren kennen door na te gaan, met welke schokken zijn ontwikkeling zich heeft voltrokken.

65 Wanneer ik dan nu met U wil spreken over de Drentse zuivel, dan kan ik mij natuurlijk niet losmaken van het ruimere gebied van de Drentse landbouw en van de wereld rondom.

Als bijzondere overgangstijden wilde ik bespreken: de tijd van en na de dagen van Napoleon, vervolgens de veranderingen in het midden der eeuw, dan de grote crisis van 1880, tenslotte de beide crisissen van 1930 en van vandaag.

Het oude Drenthe van vóór de komst der Franse bezetting in 1795 was geheel in zichzelf opgesloten. U kent het bekende gezegde: Drenthe lag als een egel opgerold in zijn ring van veenmoerassen.

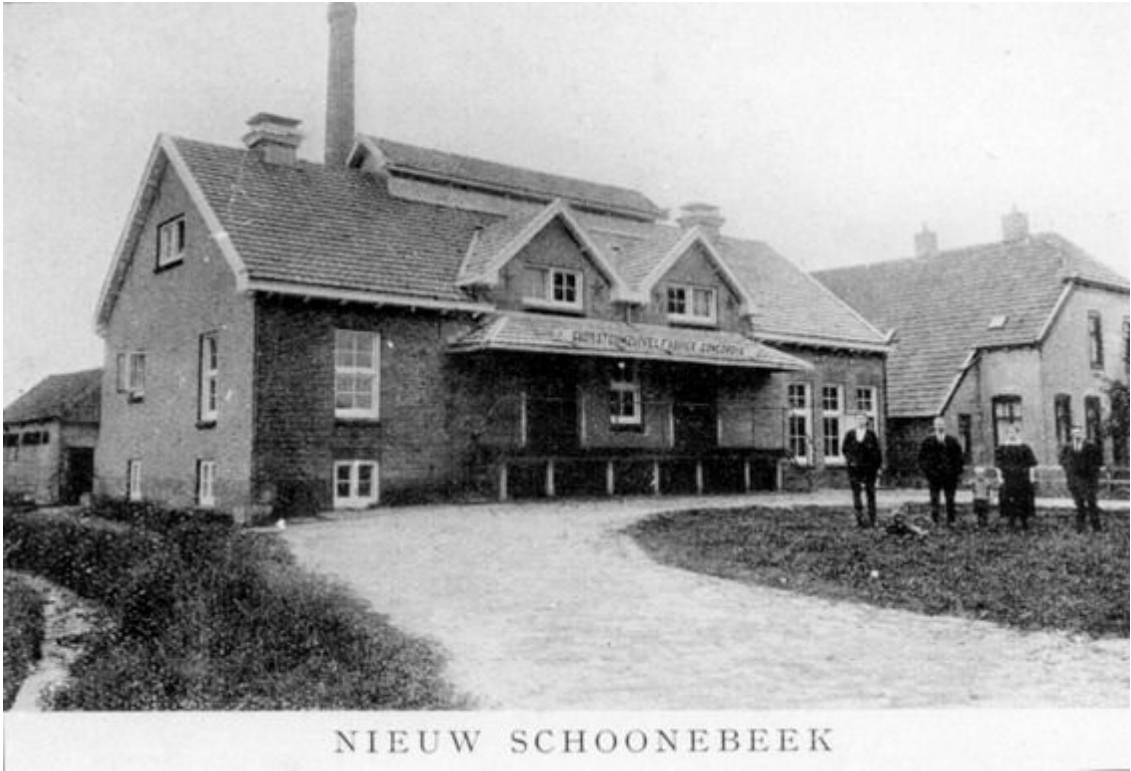
Dat oude Drenthe was een boerengemeenschap. Alles was van de eigenerfde boeren: de dorpen, de heiden, de essen, de weiden, de Kerk, het recht, heel het dagelijkse en culturele leven. Kern daarvan was het dorp, het brinkdorp rond zijn kerk, en het jongere streekdorp langs zijn weg. En in elk dorp was ieder's hoeve of „erve" de eenheid, waar men werkte. Alles was uiterst eenvoudig. Het huis was in samenwerking met de burenen door het gezin zelf gebouwd, het boerengerief was zelden anders dan door de boeren zelf vervaardigd, hoogstens met de hulp van een vakman uit het dorp, de kleding van de gezinsleden was gemaakt uit zelfgeweven goed van zelfgesponnen wol en linnen, hoogstens door ruiling met rondtrekkende kooplieden aangevuld. De voeding kwam van het eigen bedrijf, eigen voorziening was voldoende, op kleine onderdelen door ruilhandel vermeerderd. Het geld kwam te pas voor de betaling van de omslagen aan Kerk en Landschap Drenthe, en voor de voldoening der boetes van het Landrecht, maar heel de maatschappij was gebouwd op de basis van zelfvoorziening en ruilhandel. De wereld rondom was vooral het dorp, hoogstens strekte zij zich uit tot het verdere provinciale leven, waar de „Landdag van Ridderschap en Eigenerfden, vormende de Staten van de Landschap Drenthe" de kern was.

66 In de Drentse landbouw betekende het vee weinig. Het werd vooral voor de mest gehouden; slechts in het zuidwesten, bij Ruinerwold en, de Wijk lag de belangstelling voor het vee iets dieper. De dieren werden slecht gevoed. De natuurlijke weilanden werden niet gemest, zij lagen soms ver van huis, zodat in de weidetijd het vee dan elke dag tweemaal een verre afstand moest afleggen. In de staltijd voederde men het vee met hooi, stro en heide, en dat hooi was slecht hooi. Veeartsen waren er niet. Nog in latere jaren zeide een rapport over de plaatselijke „deskundigen":

„de deskundige is gewoonlijk iemand, die, „zyne stoutheid veelal in eene omgekeerde reden tot zijn kunde staande, in de plaats van te genezen of het nodige tot voorbehoeding daar te stellen, door zijn heete, sterke en vaak verkeerde middelen het vee zal vermorsen en vaak doen omkomen."

De veeziekten hadden vaak grote omvang. Daarbij moeten wij nog bedenken, dat de boer juist met het oog op de grote gevaren van veeziekte, zijn beste beesten gewoonlijk „wegdeed", om zijn bedrijf gaande te houden. De middelmatige en de slechtste koeien bleven achter. De stieren waren van allerhande soort.

Een reglement van iets latere tijd eist van het vee deze kwaliteiten: „regt in de rug, het staartbeen zoo laag, dat men er van voren tot agteren over kan zien, fyn van benen en horens, stomp van agteren, breed en niet invallende in de billen, regt in de hakken, breed in het kruis en op de schoft, agter de schouders niet invallende, niet rank maar gesloten, en wit van beenen tot aan de knie." Maar een deskundigen-rapport van niet minder dan vijftig jaar later laat zien, dat men die eisen nog niet realiseerde, want het zegt: „Het is een onmogeli'k slag van vee; klein, mager, met lange, spitse opstaande

NIEUW SCHOONEBEEK

NIJVEEN

hoornen, zeer beweeglijke ooren, een oplettende physionomie, schralen hals, scherpe schoft, zwakken rug en lendenen, die met een verdieping in het kruis overgaan en vandaar tot aan de staart en de zitbeenderen rijzen, juist het tegenovergestelde van goedgebouwd vee, dus zwak en smal van kruis, met lange banden, „knikbannen" en ook wel geheel bandeloos, daarbij koehakkig en „sabelbeenig", van achteren en van voren hoog op de beenen met ondiepe borst".

67 Neen, zo véél zorg men in Drenthe al sinds 1600 aan de paardenfokkerij had gewijd - en met succes -, zo wéinig had men aan het vee gedacht.

De melkwinning was onhygiënisch. De stallen waren vuil. Kelders voor het bewaren van de melk had men slechts in het zuidwesten van Drenthe en hier en daar in een bijzonder huis. Lang stond de melk in vaten in de stal; men vulde de vaten met putwater bij. Het karnen, met de hand, met hondemolens of met de paardenmolen, geschiedde onregelmatig; gewoonlijk werd de melk van verschillende melktijden, soms van twee of drie dagen, vermengd. De boter werd aan de ruilhandel gegeven, in vaten of manden of in „kluiten"; vraag niet, wat de verdere levensloop van die boter was !

Voorzoverre ik kon nagaan, werd er geen kaas gemaakt.

De Franse tijd van 1795 tot 1813 heeft wel veel voor Drenthe veranderd. De oude afgeslotenheid werd doorbroken. De „Landdag van Ridderschap en Eigenerfden, vormende de Staten van de Landschap Drenthe" verdween; het Landrecht ging in nationaal - of Frans - recht op, men kwam dagelijks in contact met andere mensen uit andere streken. De Fransen hadden veel belang bij een goede landbouw in Europa, omdat zij jarenlang door de Engelse zeeblokkade waren ingesloten. Zij werkten dan ook hard aan de landbouwzaak, en ook op het gebied van het vee werd veel gedaan, ook in Drenthe. Wij vinden in de archieven mooie rapporten over bemesting van het land, bestrijding der veeziekten, verbetering der fokkerij. Maar zoiets breng je niet ineens tot stand, vooral niet in een bezettingstijd!

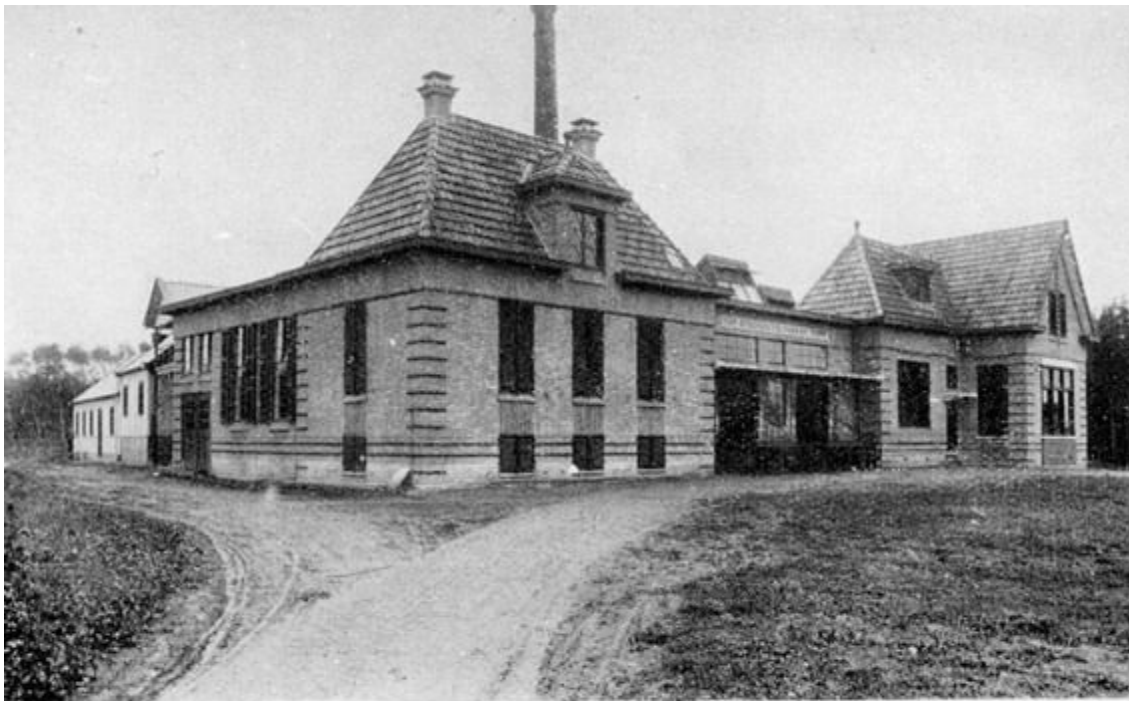
Na 1813 werd Drenthe een provincie van het Koninkrijk der Nederlanden. Een nieuwe tijd brak aan. Natuurlijk bleef voor het boerengezin het eeuwenoude doel bestaan: het overgeven van de hoeve aan den zoon, gelijk men haar zelf van vader heeft gekregen.

68 Maar toch brak er iets door, dat op den duur kolossale veranderingen zou gaan brengen; het „eigene" werd uit de Drentse samenleving teruggedrongen, er was een geldmaatschappij aan het ontstaan. Ook al werd het product van het bedrijf dan aan de ruilhandel afgegeven, men kreeg nu de invloed van een nieuw markt-begrip, de prijzen stegen en daalden met de wijde zee van uitgebreide handel. En dat moest vroeg of laat schokken geven. Er was nu ineens, nieuw contact met verre handelsbewegingen. Het fundament van de toenmalige Nederlandse samenleving was agrarisch. In de landprovinciën was dat vanouds zo geweest, doch nu was het algemeen zo, want door de Napoleontische tijd waren industrie en handel gaan kwijnen en waren wij van de contacten met Indië losgeraakt. Toen nu Rusland west-europa overstroomden met grote hoeveelheden graan, bij ons enkele oogsten overmatig goed waren, en Engeland zijn invoer door beschermende rechten ging beperken, kwam de crisis. Alras bestond er noodtoestand alom. De roep om bescherming steeg op, en werd verhoord. Er kwamen graanrechten, na 1835 werd dat omgezet in een schaaltarief.

De zuivel kon de storm doorstaan, omdat onze zuivelproducten wél in Engeland werden binnengelaten. Maar onze zuivel misbruikte zijn positie: er werd in die, tijden veel geknoeid. Een der Engelse klachten was het vermengen van goede Friese boter met

NOORDBARGE

NORG

slechte Drentse. Het verschil lag voor de hand: Friesland legde zich toe op goede export, Drenthe had wat boterwinning als nevenbedrijf. Al ging dan de boter veel via de ruilhandel, toch was de Meppeler botermarkt niet zonder betekenis: omstreeks 1840 bedroeg hij 250 duizend kilogram per jaar.

69 De nieuwe tijd tekende zich alras wat duidelijker af. Modern verkeer maakte de wereld kleiner, spoorwegen en stoomvaart brachten grote veranderingen. De industrialisatie zette nu door en bracht grote voedselbehoeften mee. De geest van aarzeling ging wijken. Gaandeweg vervielen de tolmuren. De welvaart steeg, de prijzen gingen omhoog. De tijd van de vrijhandel was aangebroken. Nederland verliet zijn agrarisch fundament. Wij zien nu in de samenleving merkwaardige veranderingen. Men wil alles overlaten aan „het vrije spel der maatschappelijke krachten". Vrijheid in alles! De overheid trekt zich terug en laat het werk aan het „particuliere initiatief" over. Dat particuliere initiatief roert zich dan ook kranig. Dit is de tijd van de opkomst der grote provinciale landbouwmaatschappijen: Groninger Maatschappij in 1837, Drents Landbouw Genootschap in 1844. Per ultimo December 1850 heft de Regering de Landbouwcommissie op, die na de Franse tijd haar werk hadden gedaan. Was oudtijds héél Drenthe één landbouworganisatie, met boeren in alle bestuursfuncties, nu gingen bestuur en landbouw uiteen. Tot 1904 vinden wij in de gedrukte Provinciale Verslagen van Gedeputeerde Staten nog wel het volledige jaarverslag van het Drentsch Landbouw Genootschap opgenomen, doch de landbouw had nu de eigen zaak in eigen hand genomen en ging daarmee voort. Zo ook nationaal: de landsoverheid deed nagenoeg niets meer voor landbouwvoorlichting: dat zou vanzelf wel gaan. Men vertrouwde zich blindelings toe aan de „vooruitgang". Het karretje langs de zandweg reed, de maan scheen helder, de weg was breed ... de voerman lei te rusten !

De maan van de gulden scheen dan ook inderdaad helder, dat moet worden erkend. De boterprijs te Meppel, omstreeks 1840 nog vaak beneden de 60 cent per kilogram, steeg tot f 1,30 in 1861, f 1,50 in 1870, zelfs tot f 1,90 in 1877, dus tot 300% van wat het was geweest. Ook de vee prijzen stonden goed. Het groenland werd gemest, er werd beter gevoederd, er werden waterschappen opgericht voor algemene verbetering. Men leefde als in stil en oenschijnlijk vast zomerweer. Doch er was bij al dat prachtige zomerweer een storm op handen, en een zware !

De ramp kwam van twee kanten.

Ten eerste ging de golf van producten van verre bodem zó sterk aanzwellen, en hij werd door het moderne vervoer zó snel op onze kusten gebracht, dat hier ontwrichting moest komen. Gelijk gewoonlijk, kondigde hij zich als een graancrisis aan, waardoor velen in veeteelt en zuivel vluchtten, maar ook dáár werden zij achterhaald. De Meppeler boternotering viel van f 1,90 in 1877 tot op de helft in 1885. Uit alles bleek, dat een crisis van enorme proporties zich had ingezet.

70 Maar hij kwam niet alléén. In de jaren van welvaart tussen 1840 en 1877 had onze voerman geslapen. Andere landen, hadden ons in elk opzicht ingehaald. Denemarken was ons op zuivelgebied reeds gepasseerd. Gemakzucht en kortzichtigheid hadden onze producten een lage kwaliteitswaarde gegeven. Zo kwam de klap nu dubbel. Alom rees weer de oude kreet: protectie ! Maar ditmaal weigerde de overheid. Hard, gestreng, maar zeer wijs, weigerde zij, ons bedrijfsleven te omringen met beschermende muren. Nationale taak was thans, de hand in eigen boezem te steken, vóórdát die hand,

ODOORN

OOSTERHESSELEN

gelijk rond 1820, in afweer tegen buitenlandse invoer beschermend mocht worden opgeheven.

De les was hárd. Maar juist. In 1886 werd de bekende Staatscommissie voor de Landbouw ingesteld, die technisch had te adviseren.

Er is toen veel geleden. Wij kennen uit Drenthe allen nog wel de verhalen uit die tijd, trieste en droeve herinneringen aan grote armoede, slechte en onvoldoende kindervoeding, nood. Men liet het eigen leven economisch inschrompelen tot de uiterste noodzaak, de strijd werd gevoerd tot op de diepste diepten van elk boeren- en arbeidersgezin. Maar dat kón toen ook nog, en daarin ligt het grote verschil met de latere crisissen van 1930 en de onze van nu. Men kón bezuiniging tot men bijna van niets leefde men kón teren op wat huis en hof boden, men kón interen op wat men nog had en vooruitlopen op wat men van later hoopte. Men kón al die dingen doen, *omdat men bijna geen uitgaven had*. Wanneer wij met onze ogen van nu dé uitgaven van een gezin van een kleinen of groten boer uit die dagen bezien, dan erkennen wij, dat op dié manier men voor één keer die bijkans wanhopige strijd heeft kunnen voeren, want al waren er dan weinig inkomsten, er waren ook bijna geen uitgaven. De belastingen waren laag, de huren waren laag, de pachten waren laag, de schoolgelden bedroegen bijna niets, de lonen waren laag, de sociale lasten waren er nog nauwelijks. Dan kun je de buikriem ook insnoeren, en álles op álles zetten om door de diepten der jaren heen te worstelen, te véchten totdat je er bent.

- 73 De grote Staatscommissie voor de Landbouw van 1886 heeft uitvoerige boekwerken met gedegen rapporten uitgegeven. Zij wees alle bestaande tekortkomingen aan, en deed voorstellen voor ingrijpende verbeteringen. Met groot respect lezen wij dat goede stuk werk: men durfde. Men durfde trouwens omdat men moést.

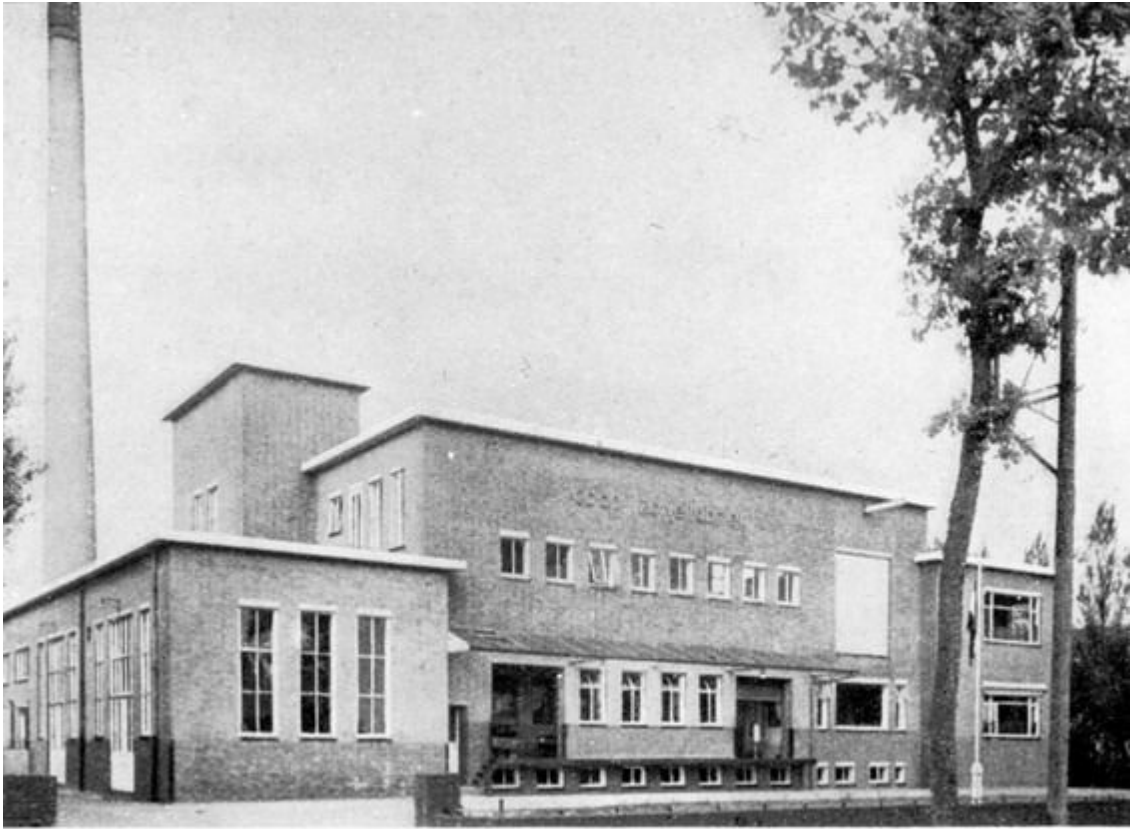
Voor Drenthe had men voor de rapporten met zorg drie type-gemeenten uitgezocht: Rolde, het oude marke-dorp op het hoge Drentse zandplateau, Ruinerwold, het jongere streekdorp in de vruchtbare weidegebieden van de rand, en Smilde, pas na 1600 ontgonnen streekdorp met veencultuur en met bewoners uit alle windhoeken. Ten aanzien van de zuivel is onze hoofddruk bij het lezen van die deskundige uiteenzettingen over ons dorpsleven: het vee was nog slecht, de stallen waren nog primitief, het karnen was nog uiterst simpel, en de boeren waren met handen en voeten gebonden aan de machtspositie van de koopman, met wie zij ruilhandel dreven.

Het verwondert ons dan ook niet, dat de Staatscommissie in het boek, dat een samenvatting geeft, over de zuivel zegt: „Men doet, gelijk de ouders deden; zonder te weten, hoe en waarom. Men verweert zich tegen verbetering uit onkunde en vooroordeel.”

Ziezo: nu kon men aan de slag gaan, de waarheid was gezegd.

Welnu, wij weten, dat de Nederlandse landbouw zich alles heeft ter harte genomen, dat de deskundigen uit 1886 hem hebben voorgelegd. En wij moeten daaraan dadelijk toevoegen, dat de Regering van háár kant alles heeft gedaan, om hierin met de boeren samen te werken.

De Regering zag in, dat het niet goed was geweest, dat de overheid zich omstreeks 1850 volkomen had teruggetrokken uit het landbouwbeleid. Zij zag in, dat men in 1850 beter zou hebben gedaan, ook in zogenaamde „goede” tijden voort te gaan met volksopvoe

De in 1939 gebouwde fabriek te
OUD-SCHOONEBEEK

PEIZE

ding en boerenvoorlichting, en dat men tenslotte niet alles aan „het 'vrijé spel der maatschappelijke krachten" mag overlaten.

- 74 De Regeringsbemoeiingen met de landbouw zijn dan ook sinds de tijd omstreeks 1890-1900 reusachtig toegenomen, op heel het brede terrein: landbouwonderwijs in een steeds ' rijker wordende schakering, voor jongen man en jonge vrouw, consulentschappen, proefstations, gezondheidsdienst voor vee, fokkerijwezen, credietwezen, sociaal leven, economisch verkeer, ook met het buitenland, wetenschap, vooral ook statistisch, en zo véél meer. Met een forse ruk werd een stilstand van een halve eeuw overwonnen, nog juist op tijd werd omgeschakeld op nieuwe begrippen en nieuwe methoden.

En de boerenstand deed opgewekt mee, ging zelfs op menig terrein vóór. Ziet maar eens, hoezeer de Drentse boeren zich sinds 1887 voor de reorganisatie van het zuivelwezen hebben ingespannen. In 1888 verscheen de eerste fabriek: te Rogat; bij deze oprichting was een der hoofdbedoelingen, de boeren van de fnuikende ruilhandel te verlossen. Het Drents Landbouwgenootschap hield sindsdien niet af: in een steeds voortgaande serie lezingen en vergaderingen maakte het de boeren wakker, er kwamen steeds meer fabrieken, in 1896 kwam de doorstoot tot Uw bond, die op 11 Mei 1897 Koninklijke goedkeuring verkreeg. De grote fouten van de oude tijd werden herzien, de tekortkomingen van het begin snel overwonnen, en met hárd werken kwam men tot steeds betere methoden. De coöperatie-gedachte droeg dit alles omhoog, zij bracht de grote vragen tot in de gezinnen, zij deed er vrouw en kinderen naar mee-luisteren en in mee-werken.

Toch maakte moeder-de-vrouw het onze boeren niet altijd gemakkelijk. Een schrijver zegt: „Ook vele Drentsche boerinnen en boerendochters waren met de voorgestelde fabriekmatige boterbereiding in 't geheel niet ingenomen, hoe gemakkelijk haar taak op de boerderij er ook door werd. Van het vlasspinnen hadden zij vrijwillig afstand gedaan en het wolspinnen lieten ze meer en meer door behoeftige weduwen verrichten, maar van de boterbereiding afstand te moeten doen: dit stond met een onttroning gelijk." Doch uiteindelijk werd het doel bereikt, en wij kunnen ons gelukkig prijzen, dat de Drentse vrouw en dochter er allerminst door zijn onttroond !

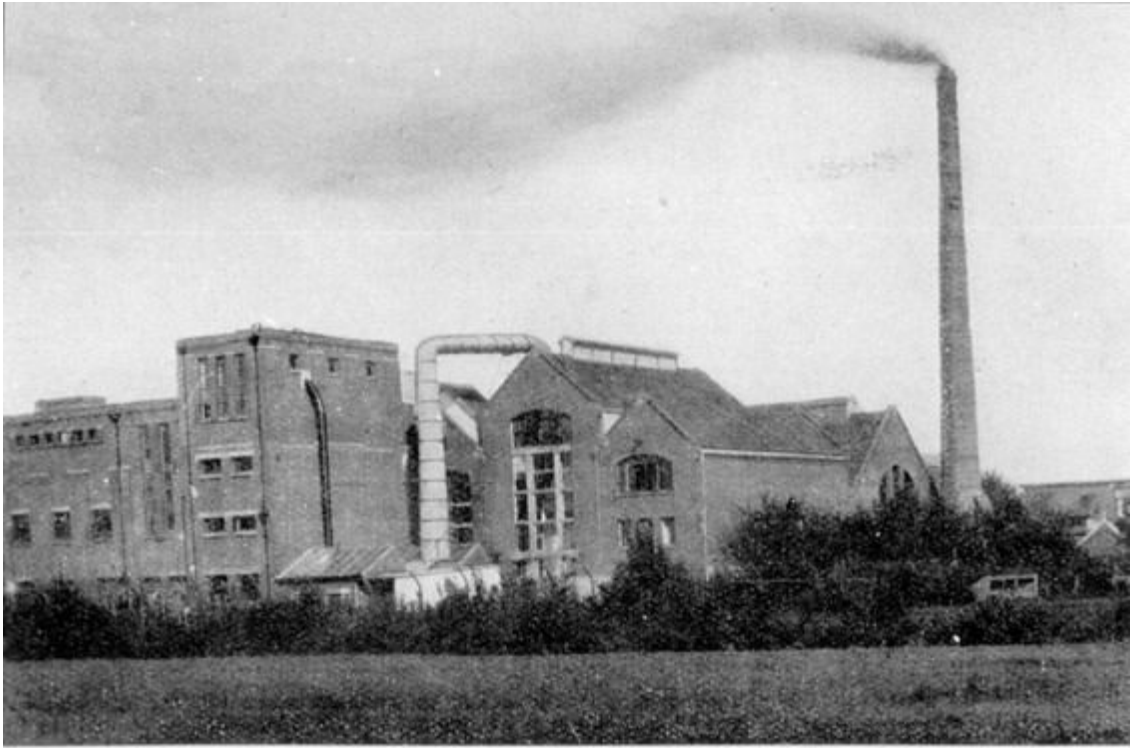
- 77 De eerste fabriekjes waren hier en daar handkrachtfabriekjes, slechts op enkele plaatsen stoomfabrieken. Men werkte zeer voorzichtig en gestadig voorwaarts, liep vooral geen onnodige risico's.

Hoe het Uwe Bond is gegaan, heeft Uw voorzitter reeds geschetst.

Toen de Directie van de handbouw in 1913 een Gedenkboek uitgaf over de Nederlandse Landbouw in het tijdvak 1813-1913, stelde het Hoofdstuk over de zuivelbereiding nadrukkelijk als conclusie, dat praktijk en wetenschap en reële afzethandel konden voortbouwen op voorlopig goede resultaten.

Dat gaf hoop voor goede toekomst, temeer omdat het algemene beeld voor de Nederlandse landbouw best was. De conjunctuur was gunstig. In het beeld van de wereldontwikkeling kwamen wij goed mee. Onze „exceptioneel gunstige economisch-geografische ligging" temidden van de wereldcentra van opbloeiend industriëel leven, voorpelde het beste.

Maar die voorspelling kwam niet tot werkelijkheid Onze ligging moge ons dan hebben behoed voor een opgaan in de eerste wereldbrand, het wereldbeeld werd toch ook voor ons in 1914 grondig verstoord, en na jaren van moeilijk maar goed beleid stonden wij in 1918 voor geheel nieuwe taken. Sommigen met groot idealisme en grote ver

RODEN

ROGAT

wachtingen, anderen meer sceptisch, maar ieder doordrongen van de wil tot opbouw van een nieuwe wereld-samenwerking.

Die eerste aanloop naar wereldsamenwerking is mislukt. De oorlog werd op het economische terrein voortgezet en temidden van veel contact over wereldorganisatie bouwden verschillende landen de nationale tolmuren steeds hoger op. De nationale huishoudingen versterkten zich meer en meer, de wereldmarkt verviel tot een rommelig plein met onkruid, de luiken gingen dicht, de deuren werden afgegrendeld, en toen stortte omstreeks 1929 het economische wereldplan ineen. Een crisis van ongekeerde kracht zette in en maaide duizenden weg.

78 Voor ons land was deze gebeurtenis bijzonder tragisch. Wij hadden ons rechtsbegrip op wereldwerk gericht, wij hadden onze deuren en vensters geopend gehouden, in ons moederland en in het wijde gebied onder de keerkringen liet Nederland ieder toe, die wilde komen en wij zijn daar over heel de lijn de dupe van geworden, al heeft het ons dan ook de geestelijke voldoening gegeven, dat de ineenstorting van 1929 in geen enkel opzicht aan óns kan worden verweten.

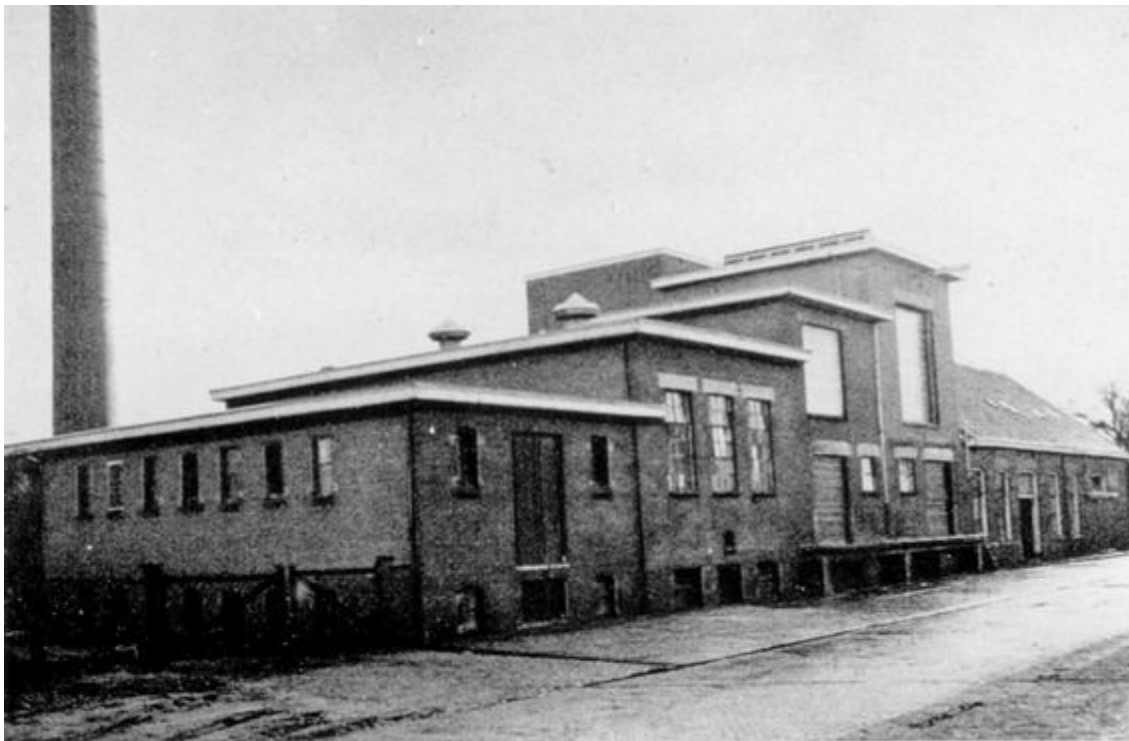
Tragisch was ook de strijd, welke nu in ons eigen huis ontbrandde. Onze huishouding was goed, al was er natuurlijk steeds nog veel te doen, vooral op het sociale terrein. Maar nu de beproeving kwam, en nu vreemde landen ons gebied volstortten met wat zij kwijt wilden, en nu daardoor de voedselprijzen daalden tot wat men nooit mogelijk had geacht, nu kwam de splitsing. Nu zeiden de stedelijke bevolkingen, dat zij in deze moeilijke jaren het recht hadden, hun voedsel uit de vreemde te betrekken, en dat niet zij, maar onze boeren zelf verantwoordelijk waren wanneer die boeren met hunne prijzen „te hoog in de boom" zaten. Zij vergaten daarbij, dat het recept van veertig jaar geleden nu niet meer kon worden toegepast, want nu konden onze boerengezinnen *niet* meer de buikriem insnoeren en door harde jaren héénvechten met alle aandacht op technische verbeteringen, want nu waren hunne uitgaven daarvoor véél te hoog. Begrijpelijke en juiste sociale maatregelen hadden lonen en lasten vastgelegd op een hoog niveau.

De overheid eiste, op zichzelf terecht, hoge bijdragen voor heel haar apparaat; belastingen, schoolgelden, alle andere vaste lasten, het lag vér boven hetgeen met de beste wil van de wereld nu voor onze producten kon worden „gemaakt". In de geldwereld van deze tijd trok een brede en diepe scheur dwars door ons volksleven heen, en zo kwam de vraag, of ons volk zijn platteland wilde behouden of niet. Het heeft het nog behouden, maar daarbij is door een onjuist begrip van de economische samenhang der dingen veel kapot gegaan, dat in een volk onmisbaar is: de goede verstandhouding tussen stad en land.

79 Zo heeft die crisis van de dertiger jaren onzer eeuw een diepe betekenis gekregen. Wie dat nog, eens wil lezen, bladere eens in het rapport van de „Commissie reorganisatie Landbouw-crisis-maatregelen" ingesteld bij beschikking van den Minister van Landbouw en Visserij van 19 November 1935. Helder beschrijft dat deskundigenrapport de moeilijke positie van onze landbouw in de Nederlandse samenleving. Met cijfers en feiten stelt het vast, dat ons volk aan de ene kant zijn lonen, salarissen en overheidsbegrotingen wil houden op het hoge peil van wat vóór het intreden van de crisis verantwoord scheen, maar voor zijn landbouwproducten wil profiteren van de abnormale lage prijzen, voor welke vreemde en verre landen hier hunne overschotten kunnen lozen.

ROLDE

RUINEN

De cijfers spreken duidelijke taal: de prijzen der landbouwproducten waren gedaald tot 70 % van het vooroorlogse peil, de kosten van het levensonderhoud lagen ongeveer op 135 % van dat vooroorlogse peil. Dus moest de boer met tweederde van zijn inkomsten vierderde van zijn uitgaven bekostigen. Een kind begrijpt, dat dat niet kan. Maar het volksverband was bij ons los en onsamenhangend, en de grote massa der Nederlanders wilde, of kon, den boer niet zien als een der hunnen, doch louter als fabrikant van waren: een eenzijdig consumentenbelang trad overal naar voren. Toen tenslotte de Overheid besloot, de kloof te overbruggen, zag een groot deel der bevolking dat als „steun” aan de boeren, terwijl men zelf die „steun” in de vorm van vastleggen van lonen, salarissen en industriële prijzen gaarne aanvaardde. Dat heeft toen de boerenstand verbitterd, en uit die tijd dateert een diep wantrouwen bij den boer tegenover de stedeling. Gelukkig dateert uit die tijd ook een nieuwe oriëntering en bezinning van den boer op de waarden van zijn plattelandscultuur.

Voor den zuivelboer is deze tijd heel moeilijk geweest.

Aanvankelijk scheen het ook ditmaal, of de crisis een' akkerbouwcrisis zou zijn, maar ook ditmaal was dat slechts de inzet voor een grote landbouwcrisis, en spoedig was er geen terrein des levens meer, waar het crisisbeeld niet heerste. De loop der dingen bracht mee, dat nu ook de strijd tussen boter en margarine fel moest oplaaien, en dat gebeurde dan ook. In binnen- en in buitenland was nu de strijd voor onze zuivel zwaar. Wij geraakten „eruit” en een geest van diepe teleurstelling vrat al verder en verder dóór.

80 Wij zaten in menig opzicht nog in een crisis, toen de oorlog kwam.

In de oorlogstijd heeft de Nederlandse Zuivelwereld de plicht van de tijd vervuld.

En nu zien wij rond over een inmiddels wéér veranderde wereld. Europa is gebroken en geeft nog geen enkel teken, dat het de wegen weet voor zijn herstel. Onze oude Europese markten zijn óf in puin, óf afgesloten. Verschillende landen vonden nieuwe methoden, terwijl bij ons de ontwikkeling stil lag. Ons werk onder de keerkringen schijnt onzeker. Onze lasten stegen, maar wij zijn straatarm.

Thans is de situatie nog wel „exceptioneel” maar niet meer gunstig.

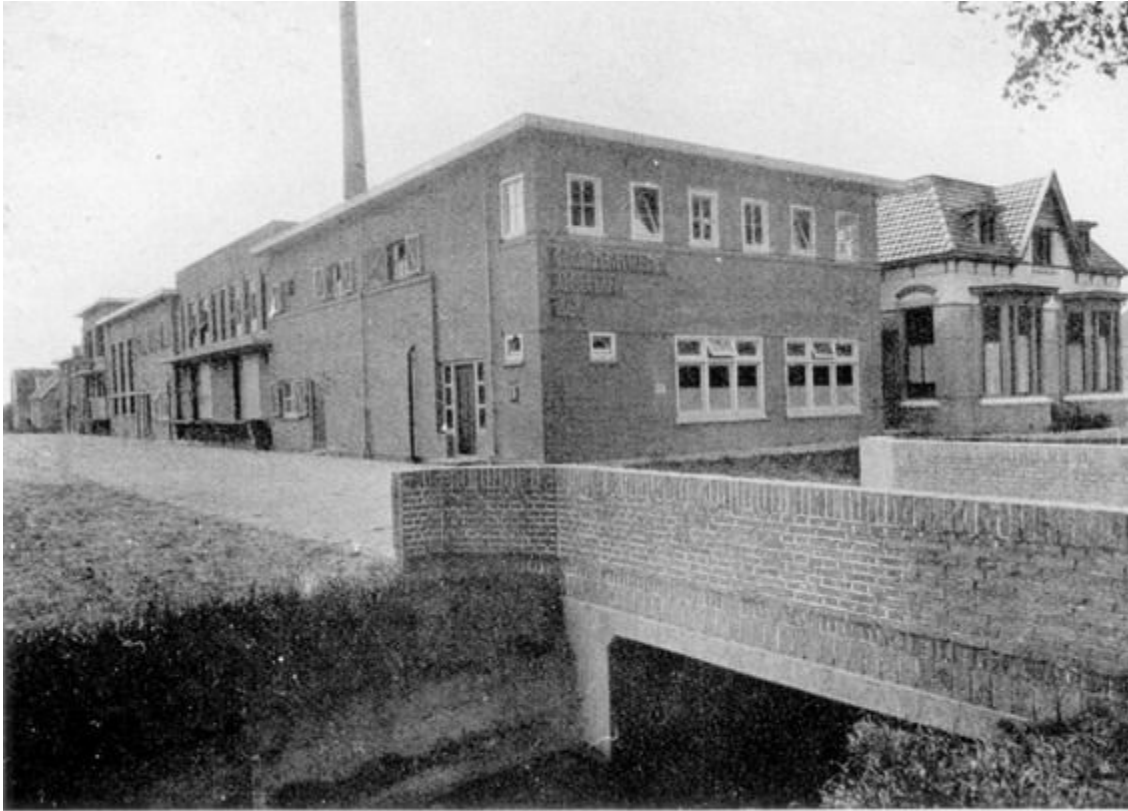
Ja, wij moeten inzien, dat de ontwikkeling duidelijk is.

Voorbij is de samenleving, in welke de Drentse boer niet verder behoefde te zien dan zijn eigen dorp. Wilt U het duidelijk horen: tegenwoordig zijn de sojaplanten van Oostafrika en de walvissen van de Poolzee dichterbij Uw huis, dan vroeger Ruinerwold van Ruinen lag.

Even is er daarna een tijd geweest van wat een natuurlijk evenwicht scheen, toen omstreeks het midden der vorige eeuw de zich sterk ontplooiende maatschappij vlot kon verteren wat de landbouw aan producten leverde.

Maar sindsdien is alles weer veranderd. Een geweldig apparaat van industrie, van verkeer, van sociale maatregelen, ligt over de wereld. In elk land heeft men héél veel blijvend vastgelegd. Lonen, salarissen, overheidsdiensten, belastingen, het ligt vast en moet bekostigd worden. Daarnaast is de wereld ernstig verstoord, hele gebieden zouden, wanneer er geen organisatie meer was, in enkele weken de hongersdood ingaan. Hoezeer organisatie nodig is, blijkt uit het feit, dat in verschillende landen zij, die als oppositie zeiden, haar te willen afschaffen, haar bij het dragen der verantwoordelijkheid nagenoeg onveranderd voortzetten.

83 Terecht zeide H. D. Louwes onlangs: het gaat niet meer om de vraag wél-of-niet ordenen, maar om de vraag, hoé wij moeten ordenen. Laat ons dat als landbouw

RUINERWOLD

SLEEN

erkennen. Trouwens, wanneer men in ons land alles vrijliet, zouden ook wij ten onder gaan.

Daarom is de situatie, hoe ingewikkeld dan ook, in enkele opzichten toch zeer duidelijk. Ons volk kan zijn landbouw niet missen, want dan zou het verloren zijn. Maar onze landbouw kan niet anders dan duur werken, omdat er hoge lasten zijn, veel mensen zijn en weinig grond is. En ons volk is straatarm, zodat de verleiding hoe langer hoe groter wordt, zo goedkoop mogelijk te willen eten.

Van de kant van de landbouw gezien, is het zo, dat hij graag hard werkt, maar dat hij onmogelijk kan werken tegen de prijzen van achterlijke gebieden of wereldzeeën.,

Conclusie: in Nederland is in het huidige stadium alleen een gezonde landbouw mogelijk door onderling overleg in ons volk. En dat geldt heus niet de landbouw alleen! Het geldt alle lonen en salarissen in ons volk.

Tweede conclusie: ons volk heeft er recht op, dat wij als zuivelboeren onze producten leveren van de allerbeste soort en tegen de laagst mogelijke prijzen. Niet alleen voor de binnenlandse consumptie, maar ook voor de export.

Dus: er is geen enkel onderdeel van ons zuivelwezen, dat niet met bittere ernst moet worden gezien, en waar nodig gereorganiseerd. Geen énkéel onderdeel.

- * Is onze grond goed verkaveld?
- * Is grondverbetering mogelijk?
- * Is vee-verbetering nog mogelijk?
- * Wat moet op de boerderijen veranderd worden?
- * Is ons fabrieksapparaat verantwoord? Wat moet daar
- * worden verbeterd, wat moet verdwijnen?
- * Welke producten moeten wij maken, en hoeveel?
- * Wat willen wij aanstonds ten aanzien van de „organisatie van het bedrijfsleven“?
- * Wat moet onze verhouding tot de erheid zijn?
- * Is onze organisatievorm zo efficiënt mogelijk?

84 Mijne Heren, dat zijn zo een paar vragen. En wij moeten ze beantwoorden, op straffe van ondergang. Want het is toch wel duidelijk, dat anders een ánder ze voor ons beantwoorden zal, het kan niet worden uitgesteld. Er zullen harde beslissingen moeten vallen.

Er zullen onder U zijn, die zeggen: „Dat is geen feestrede“. Neen, niet wanneer U een feestrede een uitstrooien van zoetheden acht. Wél wanneer U, gelijk Uwe voorgangers van 1897, het een feest acht, in grote tijdsveranderingen grote dingen te mogen verrichten, en te tonen, dat men in 1997 over 1947 mag zeggen, wat wij vandaag over 1897 zeggen: die mensen hebben hun tijd verstaan.

De vragen zijn moeilijk. Vooral immers, omdat de landbouw zo geheel iets anders is dan de industrie. De landbouw vraagt om andere overwegingen, hij staat voor eigen culturele vragen, hij is een onderdeel, ja hij is álles van het plattelandsleven dat een volk ook cultureel tot een gezond volk moet maken. Daarom eist elke zojuist gestelde vraag niet een kil antwoord uit de studeerkamer, maar een warm antwoord van de mensen van het land zelf, die alles zien in het verband met "hun landleven en hun dorpsleven. Maar de antwoorden zullen er niet minder nuchter om moeten zijn.

Kortom, wij zullen binnen enkele jaren tot ons volk moeten kunnen zeggen: „Nu heeft het boeren-zuivel-wezen zich, met inachtneming van de beste gegevens ook van andere landen, op de tijdseisen van vandaag en morgen opnieuw ingesteld, wij hebben alles

SMILDE

UFFELTE

gesaneerd en verbeterd, en nu komen wij met het volste recht praten over onze plaats in het georganiseerde volksleven van de moderne tijd."

Mijne Heren, ons coöperatiewezen is gezond en sterk. Het zal dit reusachtige werk kunnen verrichten. Gij zult stellig in Drenthe daarbij mede vooraan gaan.

U hebt de goede mensen. U beschikt over prima bestuurders als Uw Voorzitter, over gedegen organisatoren als Uw Secretaris.

Zou dan de taak van deze tijd te groot zijn?

God geve, dat door Uw Bond in de heden aangebroken tweede halve eeuw van zij bestaan ferm en gedegen werk moge worden verricht.

- 87 VAN DE DOOR DEN VOORZITTER GEBODEN gelegenheid de Bond te feliciteren wordt een druk gebruik gemaakt.

Ir. C. STAF, Directeur Generaal voor de Landbouw, deelt namens den Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening mede, dat Z.E. zeer tot zijn spijt door ambtsbezigheden verhinderd is aanwezig te zijn. Spr. moet de ietwat ondeugende opmerking maken, dat hij toch ook wel een beetje blij is, dat Minister Mansholt verhinderd is, omdat nu hij dit jubileum kan meemaken. Mede namens den Minister feliciteert Ir. Staf de Bond met dit gouden jubileum. Voorzover we dit nog niet wisten hebben we uit het door den Voorzitter gegeven historisch overzicht kunnen horen van welke betekenis de Drentse Zuivelbond is voor de Drentse boer. Speciaal belicht spr. de goede resultaten welke Drenthe bereikt met de kwaliteit van de boer. Spr. wenst de jubilerende Bond toe, dat hij nog vele jaren zijn nuttige arbeid zal kunnen verrichten in het belang van de Drentse boer.

- 88 Mr. J. BOTHENIUS LOHMAN, Burgemeester van Assen, zegt te hebben bijgewoond het 25 jarig en het 40 jarig jubileum van de Drentse Bond. Het verheugt spr. zeer thans ook het Gouden jubileum te kunnen meemaken van deze provinciale organisatie, welke haar zetel heeft in spr. Gemeente. Wanneer spr. deze drie gebeurtenissen vergelijkt, dan kan hij constateren, dat het steeds crescendo is gegaan. Thans zijn alle fabrieken in Drenthe aangesloten. Uit het door de Voorzitter gegeven overzicht blijkt de grote betekenis van deze organisatie voor Drenthe en de Drentse boer. Spr. wenst de Bond geluk met de bereikte resultaten en dat het ook verder crescendo zal gaan.

De Heer R. WICHERS HZN., Provinciaal Voedsel Commissaris voor Drenthe, richt ook woorden van hulde aan de Bond en speciaal aan het Bestuur. Spr. is lang bestuurslid van een der fabrieken geweest en heeft als zodanig het werk van de Bond steeds van nabij gevolgd. We hebben in de Drentse Zuivelbond een pracht organisatie. Laten we daar trots op zijn. De Bond staat steeds op de bres voor de fabrieken, als het gaat om de belangen dezer fabrieken te behartigen. Doch ook als P.V.C. heeft spr. en wel vooral in de eerste oorlogsjaren en direct na de oorlog nauw contact gehad met de Zuivelbond. Ook van deze samenwerking heeft spr. de meest aangename herinneringen bewaard.

De Heer H. MEIJERINGH biedt als Voorzitter van het D.L.G. en het B.C.A. de gelukwensen dezer organisaties aan.

Toen er nog geen Bond was heeft het D.L.G. als de enige landbouworganisatie in Drenthe ook de zuivelbelangen voor de Drentse boer behartigd. Het D.L.G. heeft krachtig meegewerkt aan de oprichting van de Bond, zelfs deze in de eerste jaren finan

cieel gesteund. Dit alles heeft ongetwijfeld er toe medegewerkt, dat er vanaf de oprichting een nauw contact en samenwerking heeft bestaan tussen Bond en D.L.G. op velerlei terrein. Dit komt ook tot uiting in het feit dat de Secretarissen over en weer adv. Bestuurslid zijn.

89 Ook tussen Bond en B.C.A. is er een nauw contact. Ook hier een uitwisseling van Secretarissen als adv. leden van het Bestuur. Vooral vanaf de tijd, dat de Directeur van het B.C.A. ook hoofd van het B.Z. voor Drenthe werd, is de samenwerking zeer nauw geweest tussen hem en de Bondssecretaris. Deze samenwerking is ten zeerste de fabrieken ten goede gekomen. Spr. hoopt dat ook in de toekomst dit zo zal mogen blijven.

De Heer TH. BROUWER, Voorzitter van de C.B.T.B. afd. Drenthe, wenst de Bond namens zijn organisatie in hartelijke woorden geluk met deze belangrijke dag. Hoewel er geen geregeld contact tussen beide organisaties is, weten we toch wel af van al het goede dat de Bond doet in deze provincie voor de fabrieken en dus voor de veehouders. In de fabrieken en de Bond hebben we instellingen waar alle boeren, ongeacht richting en geloof, samenwerken. Het verheugt spr. dat in deze technische organisaties dit zo is en spr. hoopt dat dit ook in de toekomst mogelijk zal zijn.

De Heer J. H. SCHEPERS spreekt namens de A.B.T.B., Kring Groningen Drenthe, woorden van hulde aan de Bond. Hij wenst de Bond ook op zijn verdere levensweg alle goeds toe.

De Heer C. J. v. BEEK, Voorz. van de Zuid Nederl. Zuivelbond, zegt, dat hem als Voorzitter van de oudste Bond en tevens als oudste onder de Bondsvoorzitters het voorrecht ten deel valt enige woorden van gelukwens te spreken tot de jubilerende instantie en hij doet dat met graagte.

Het zijn van de oudste is op zich zelf geen deugd, noch minder een gewin. Elk jaar erbij in de opklimmende reeks betekent feitelijk een verlies. Het is met de voorzitters gesteld als met de Koningen waarvan een Frans spreekwoord zegt, dat zij komen en gaan. Geheel anders is het gesteld met de organisaties welke behoren tot het blijvend gedeelte. Lijden personen noodzakelijk aan seniele aftakeling, de Bonden daarentegen zijn bij een goed beleid niet aan slijtage onderhevig, ook dank zij de verversingen, welke in de loop der jaren steeds blijven toestromen. Zowel in de onderdelen als in het gehele complex wordt het levend materiaal in het Bestuur telkens weer aangevuld met nieuwe personen in zorgvuldige uitverkiezing.

90 Verschijnen en verdwijnen mitsdien de Voorzitters en de bestuursleden als vallende sterren, zodat een zilveren, laat staan een gouden jubileum tot de zeldzaamheden behoort, de Bonden zelve zijn de vaste sterren.

Zo gaat thans de Drentse Bond met zijn 50 jarig bestaan een record periode in. Niettegenstaande zijn hoge ouderdom gevoelt hij zich nog even jeugdig als op de eerste dag van zijn bestaan en krachtiger dan ooit voor dezen.

Niet alleen kan de Bond terugzien op goed volbrachte arbeid, maar menselijkerwijze gesproken ligt voor de Bond nog een wijde en verre toekomst open, daar hij in het verleden een solide grondslag heeft gebouwd voor een lange reeks van komende jaren.

De Drentse Bond is gegroeid tegelijk met de harmonieuze ontwikkeling van het oude Drentse landschap zelf, dat de laatste halve Eeuw zulk een glorieuze tijd heeft meegeemaakt. De bestuurderen van Uw schoon Gewest, zo zegt spr., hebben van de om

WAPSE

WAPSERVEEN

standigheden geprofiteerd en elke goede kans weten te benutten voor zijn effectieve opbouw en vernieuwing.

De Drent heeft gewerkt en gefabriceerd, omdat dit alleen klinkende munt deed toevloeiën. In dit werken van de Drent komt vanzelf het karakter van de Drent tot uiting, die zich zelf vertrouwt, zich zelf was en zich zelf bleef, waardoor van nature een groot saamhorigheidsgevoel werd bevorderd, dat vooral reliëf kreeg in de samenbundeling van de afzonderlijke tot het schoon geheel van de Drentse Zuivelbond, waarmee spr. de gehele Bond feliciteert en die tenslotte weer culmineert in de F.N.Z. waarin onlangs een Drent, van de bekende familie Linthorst Homan tot president werd verkozen.

De Drent G. Broekhuizen beschreef in schone bewoordingen het karakter van de Drent als volgt:

*„Daar heb je de landman.
Zijn groet klinkt wat koud,
Een Drent kan niet hartelijk schijnen,
Eerst als hij U kent en U deugdelijk vertrouwt,
Zal langzaam de ijskorst' verdwijnen.
En dan is zijn handdruk hoe koud en hoe breed,
Het pad ener, trouw, die van wank'len niet weet.“*

- 91 Het zijn deze karaktertrekken, die degelijke geaardheid, die U vol vertrouwen de tweede halve Eeuw kunnen doen tegemoet zien. Ik ben, zo besluit spr., niet muzikaal, maar toch waag ik het hier de loftrumpet te steken voor Uw Voorzitter, onder wiens bekwame leiding Uw Bond nog talrijke jaren van een gelukkige samenwerking moge tegemoet gaan tot voordeel van de Drentse boeren.

De Heer H. SCHAAP wenst de Bond geluk namens het Coöp. Verzekerings-, het Onderling Boerenverzekerings en het Onderling ziekteverzekeringsfonds. Mede door de krachtige steun van de zuivelbonden, konden deze fondsen, aanvankelijk alleen opgericht voor Friesland, ook hechte voet krijgen buiten Friesland. Drenthe slaat hierbij een goed figuur, dank zij ook het contact tussen de fondsen en de Bond. De Bondssecretaris is adv. Bestuurslid van het C.V.F. en Bestuurslid van het O.Z.F., terwijl het Dag. Bestuurslid de Heer Andreae tevens lid is van het Bestuur C.V.F. Spr. hoopt dat de Bond ook in de komende periode zal kunnen doorgaan op dezelfde voet, in het belang van de Drentse veeboer.

De Heer H. BOVERHOF spreekt namens de gezamenlijke Directeuren. Het is mij een eer en genoegen, zo zegt spr., U namens de Drentse Directeuren te mogen feliciteren met het gouden jubileum van onze Bond. M. de Voorz. wij weten, dat U en Uw Bestuursleden altijd op de bres staan om de belangen van de boeren te behartigen en dat niet alleen, maar ook het personeel der fabrieken heeft Uw volle aandacht wat betreft de sociale belangen, waar wij U zeer dankbaar voor zijn.

Wij waarderen dat M. de Voorz., maar niet alleen met woorden willen wij U danken, we hebben gemeend hier een blijvend cadeau aan te moeten bieden voor het vele dat de Bond steeds doet op verschillend gebied en een vraagbaak is voor de Directeuren.

M. de V. Ik hoop dat U het cadeau wilt aanvaarden, het is een elektrische klok, die ik zou willen zien als een symbool van Uw stiptheid, waarmee U de zaken behandelt.

WEERDINGE

WESTERBORK

- 92 Wanneer U straks weer een vergadering hebt te leiden, dan zal een blik op de klok U helpen herinneren, „Heren het is tijd“, zoals wij dat van U gewoon zijn.

De Heer H. DEKKER, Voorzitter van de D.O.M.O., feliciteert de Bond namens deze organisatie. Hij wijst op de goede verstandhouding tussen Bond en D.O.M.O. Van de oprichting af is de Secretaris van de Bond adviserend lid van de D.O.M.O., de Voorzitter van de D.O.M.O. heeft een plaats aan de Bestuurstafel van de Bond. Toen een paar jaar geleden het D.O.M.O.-bestuur aan zijn leden voorstelde, om een deel van de winst af te staan aan de Bond voor een fonds tot het inrichten van een laboratorium, werd dat onmiddellijk aanvaard.

Deze verhouding wordt door de D.O.M.O. zeer gewaardeerd en zal voor de toekomst van grote betekenis kunnen zijn, vooral nu de D.O.M.O. zich bezig houdt met het vraagstuk van een eventueel op te zetten melkproductenfabriek.

Spreker hoopt dat de Bond zich steeds voor het werk van de D.O.M.O. zal interesseren. In eensgezindheid in eigen kring en in samenwerking met andere organisaties zal de Bond nog veel voor de zuivelbereiding in ons gewest kunnen doen.

De Heer G. VAN SLUIS, Voorz. van de Gezondheidsdienst voor Dieren, brengt hulde aan de Bond voor de wijze waarop tot vorig jaar de Bond de Gezondheidsdienst heeft gediend. Niet alleen werd aan de Dienst volledig onderdak verleend, doch ook de Bondssecretaris kreeg toestemming het secretariaat van de Dienst te vervullen. De Dienst staat thans geheel op eigen benen, met een deskundige Directeur aan het hoofd. Toch blijft het contact bestaan, doordat de Bond twee Bestuursleden aanwijst en de Bondssecretaris Secretaris blijft van de Dienst.

Spr. wenst de Bond geluk met zijn jubileum en hoopt dat de samenwerking zal blijven bestaan.

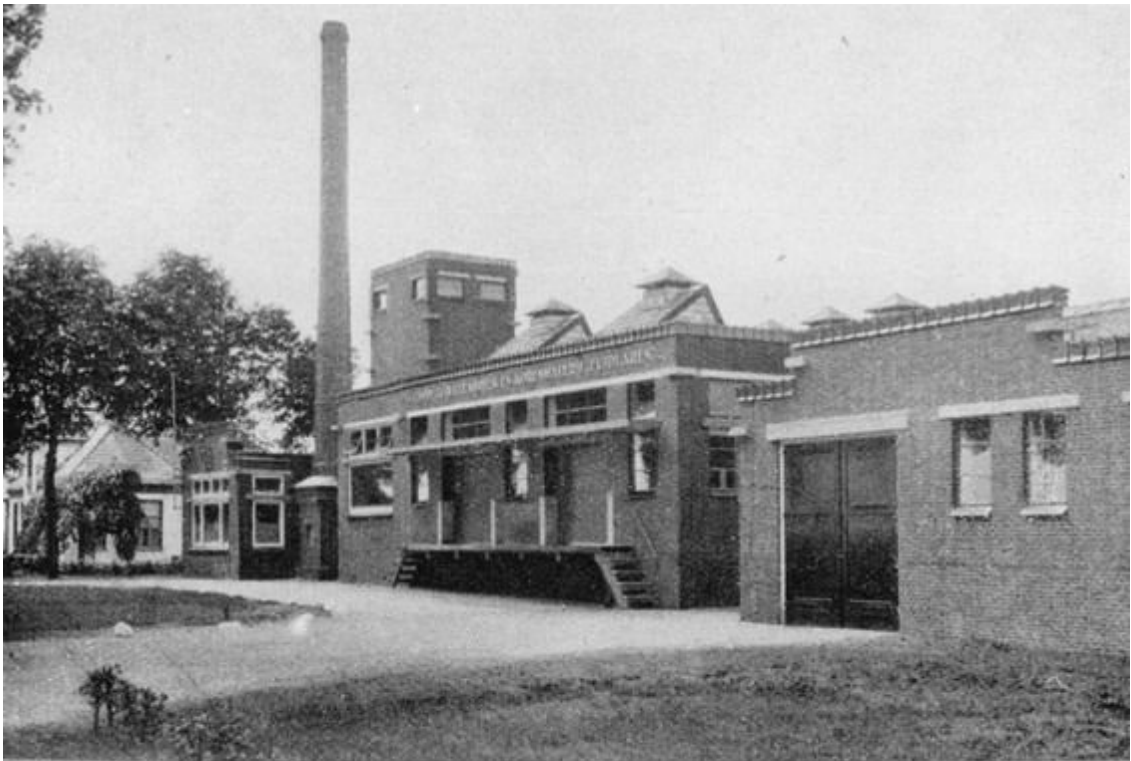
- 93 De Heer P. GROENHOF, leraar-Technicus van de Bond, zegt, dat op hem de aangename taak rust namens het personeel, het Bestuur van de Bond van harte te feliciteren met deze bereikte mijlpaal in het Bondsleven.

Het is in het algemeen niet de gewoonte, dat waarderende woorden worden gesproken in het bijzijn van betrokken personen. Er zijn echter ogenblikken in het leven, waarbij daarop een uitzondering mag worden gemaakt. Zo'n uitzondering is een dag als deze.

Het personeel wil dan nu ook gaarne eens meedelen, dat het het Bondsbestuur in de loop van de tijd heeft leren kennen als niet altijd gemakkelijke, maar rechtvaardige supérieures. Wanneer wij als ambtenaren ons uiterste best doen, bestaat de mogelijkheid, Uw achting en waardering te winnen.

Aan een redelijk verzoek onzerzijds geeft het Bestuur ook altijd gehoor. Het personeel denkt bij deze woorden eveneens aan alle Directeuren van de fabrieken en aan diverse Besturen.

We hebben, zo zegt spr., als stoffelijk blijk van waardering de Bond vandaag een bloemstuk gezonden. Meet echter onze achting en waardering voor het Bondsbestuur niet af naar de geldswaarde van deze bloem. Deze bloem heeft vandaag veel hoger waarde. Een waarde, die niet in geld is uit te drukken, want in de daad van het geven van die bloem aan U, ligt volkomen het hart van Uw personeel.

ZUIDLAREN

ZUIDWOLDE

Dit personeel feliciteert de Bond nogmaals van harte en spreekt de wens uit, dat de verdere levensweg van de Bond zeer voorspoedig mag zijn. Mijnheer de Voorz. en als gij zelf eens aan het einde van Uw levensweg komt te staan, het einde, dat wij natuurlijk hopen dat nog heel ver ligt, maar toch voor ieder mens éénmaal zeker komt, dan hopen wij, dat gij nog eens zult zeggen, als gij de afgelegde levensweg overdenkt, deze woorden: ja het leven was niet altijd gemakkelijk, maar het bracht ons toch ook veel goeds, o.a. doordat het ons gegeven was met liefde en toewijding te mogen werken voor de Drentse Zuivelbond en daardoor dus voor de fabrieken en dus uiteindelijk voor het welzijn van de Drentse veeboer.

- 94 De Heer v.d. LENDE, Voorzitter van de N.C.Z., brengt de gelukwensen over van de N.C.Z. en N.C.K. Van de Drentse fabrieken zijn zoals de Voorz. in zijn overzicht ook al zei, 31 bij de N.C.Z. en 14 bij de N.C.K. aangesloten. Het spreekt welhaast vanzelf, dat hierdoor ook contact is ontstaan tussen Bond en N.C.K. en N.C.Z. Dat de verhouding tussen beide goed is, blijkt ook wel uit het feit, dat de N.C.Z. de bacteriologische controle voor haar leden in handen legde van de Bond. Spreker hoopt, dat het contact nog inniger zal worden en dat eens de tijd zal komen, dat alle Bondsfabrieken haar producten coöperatief zullen afzetten.

De Heer D. D. HOUWINK, vertegenwoordiger van het Centraal Bureau, noemt het 50 jarig feest van de Drentse Zuivelbond in alle opzichten volkomen geslaagd.

Uit deze massale bijeenkomst blijkt weer overduidelijk de grote coöperatieve geest, welke er onder de Drentse boeren heerst.

Voor datgene, dat er in Drenthe is bereikt ten aanzien van de coöperatieve verwerking van de melk, komt zeer zeker de Zuivelbond alle lof toe.

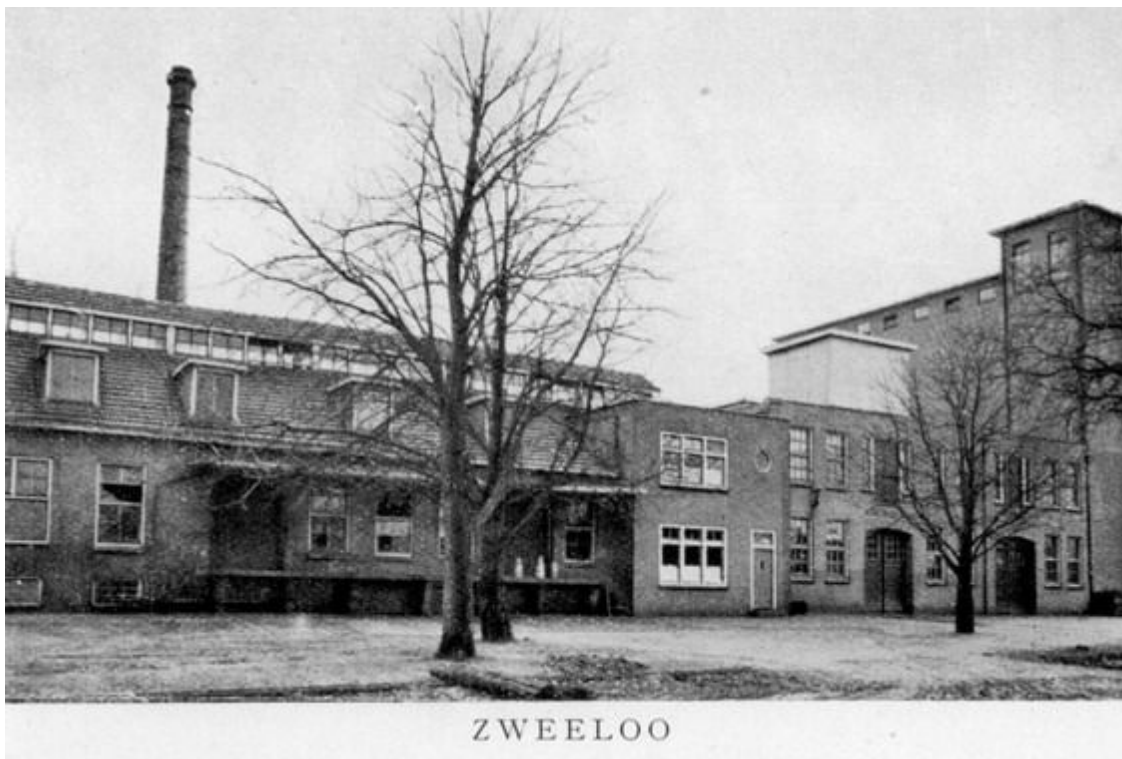
Vrijwel alle Bondsfabrieken welke een afd. melkerij exploiteren, zijn ook rechtstreeks of via een gewestelijke organisatie aangesloten bij het Centraal Bureau en mag ook hier op een steeds hechter wordende band worden gewezen.

Door de stuwende kracht van de Bond werden afgelopen winter op meerdere plaatsen coöp. cursussen georganiseerd, om ook vooral de jonge boeren te overtuigen van het buitengewoon grote belang van de coöperatie. De landbouwcoöperatie kan de Bond hiervoor niet dankbaar genoeg zijn. Spr. is blij hieraan te mogen hebben meegewerkt en hoopt ook in de toekomst gaarne op dezelfde samenwerking te kunnen rekenen, om samen de leden van de Bond en het C.B. van voorlichting te kunnen dienen.

- 97 De Heer R. MULDER te Exlo spreekt namens de juryleden van de boterkeuring Drenthe-Groningen de jubilerend organisatie toe. Een van de belangrijke onderwerpen, welke de Bond vanaf de oprichting heeft aangepakt is de kwaliteitsverbetering van de boter. Dat de boterkeuring al deze 50 jaar heeft plaats gehad, bewijst wel het grote nut en belang, dat de fabrieken hierin zien. Het verheugt spr. hieraan te kunnen meewerken en hij hoopt, dat ook in de toekomst de Bond nog veel zal kunnen doen ter verbetering van de kwaliteit van het product.

Drenthe staat met de boter nu aan de spits. Maar reken er op, dat andere provincies niet stilzitten. Wij moeten paraat zijn. Het is niet gemakkelijk nummer 1 te worden, doch nog veel moeilijker het te blijven.

De Heer de BOER, Hoofd bijkantoor Assen van het Centraal Beheer, biedt de Bond namens zijn organisatie gelukwensen aan. Centraal Beheer heeft op menig terrein van de sociale wetgeving contact met de Bond. Er is steeds een prettige samenwerking.

De Heer Tj. BOIJENGA, Secretaris van de Bond, zegt de Voorzitter dank voor de vriendelijke woorden tot hem gericht.

Ik, heb behoefte U hartelijk dank te zeggen voor de vriendelijke woorden, welke U bij Uw opening van deze feestvergadering tot mij persoonlijk hebt gericht.

Dat er vandaag zoveel goeds van onze Bond is gezegd, *kan* worden gezegd, verheugt ook spr., verheugt alle ambtenaren van de Bond. En ze zijn er trots op, dat ook zij hebben mogen medewerken aan dit resultaat.

Spr.'s oudere collega Jonkman, die zelf om gezondheidsredenen vandaag niet hier kan zijn, schrijft in een brief, dat er buiten Drenthe zo vaak wordt gezegd: Wat loopt het daar toch goed in Drenthe. Hoe komt dit. Jonkman geeft hierop het volgende antwoord: „Dit saamhorigheidsgevoel in Drenthe, hetgeen ik telkens weer zie gedemonstreerd en waarvoor ik groot respect heb, kan alleen bestaan met een basis van vertrouwen.”

Inderdaad zo is het. Dit is voor een groot deel het geheim van het succes van de zuivelcoöperatie in Drenthe. Er heerst een sfeer van vertrouwen in het Dag. Bestuur, en in het Bestuur.

98 De Voorzitter heeft steeds en met succes er naar gestreefd, dat er in het Bestuur en vooral in het Dag. Bestuur een band van vriendschap is ontstaan. Er heerst dat vertrouwen in de Samenkomst van Directeuren. Die door Jonkman geprezen basis van vertrouwen bestaat niet in de laatste plaats tussen Bondsbestuur en fabrieken. We ervaren dit elk jaar weer in onze zes Kringvergaderingen, waar steeds alle Bondszaken open en eerlijk worden behandeld met de fabrieksbesturen.

Ook tussen Bestuur en Bondsambtenaren, tussen de Directeuren en hen is er dat vertrouwen, waardoor ook zij bij hun soms moeilijke arbeid zo worden gesteund.

Spr, wil Voorz. en Bestuur, de leden en de Directeuren, kortom de gehele Bond van ganser harte feliciteren met dit Gouden jubileum en hierbij de wens uitspreken, dat in de volgende periode de Bond als vrije zuivelorganisatie mag doorgaan op de bres te staan

voor de belangen van de veehouders en dat ook de Bondsambtenaren hun steentje zullen mogen bijdragen tot de verdere bloei en groei van de Bond.

De Voorzitter zegt de sprekers hartelijk dank voor de goede wensen. Het doet het Bestuur goed, dat ieder zo meeleeft met het wel en wee van de Bond. Het geeft de moed om met dezelfde vasthoudendheid ons werk voort te zetten. We zeggen ieder waarmee we dagelijks contact hebben, dank voor de verleende steun en vragen ook voor de toekomst hun medewerking.

De Voorzitter deelt mede, dat er vandaag nog een jubilaris in ons midden is. Op 22 Mei zal het 25 jaar geleden zijn, dat Roelof Holtrop in dienst trad bij de Bond als bediende. Het spreekt vanzelf dat 22 Mei over dit feit nader zal worden gesproken. Doch spr. stelt er prijs op, thans reeds, nu de leden bijeen zijn, Holtrop hulde te brengen voor de wijze waarop hij deze 25 jaar de belangen van de Bond diende en wel op een wijze, waarvoor het gehele Bestuur alle lof heeft. In het Bestuur wordt hij wel eens genoemd iemand van de oude stempel: Hij leeft voor zijn werk en voor de Bond. Niets is hem te veel. 's Morgens de eerste, 's avonds de laatste, zo is hij steeds bezig voor de Bond.

101 Doch ook voor de ambtenaren en de Directeuren is hij in menig geval de man die helpt. Spr. zegt hem namens de gehele Bond dank voor alles wat hij doet in het belang van de Bond en spreekt de hoop uit, dat Holtrop nog lang met dezelfde ijver voor ons werkzaam zal kunnen zijn.

Als stoffelijk blijk van grote waardering, biedt het Bestuur Holtrop, die in zijn weinige vrije tijd toch nog veel leest, een fraaie boekenkast aan.

De Heer Holtrop zegt het Bestuur hartelijk dank voor alles wat voor hem is gedaan. Hij zegt steeds met groot plezier voor de Bond te werken en hoopt dit ook in de toekomst nog lang te kunnen doen.

Nadat de Secretaris nog enkele mededelingen doet, over de verdere regeling van de feestelijke herdenking, zegt de Voorzitter allen die hebben medegewerkt tot het welslagen van dit jubileumfeest dank en sluit dan om plm. 5 uur het officiële gedeelte.

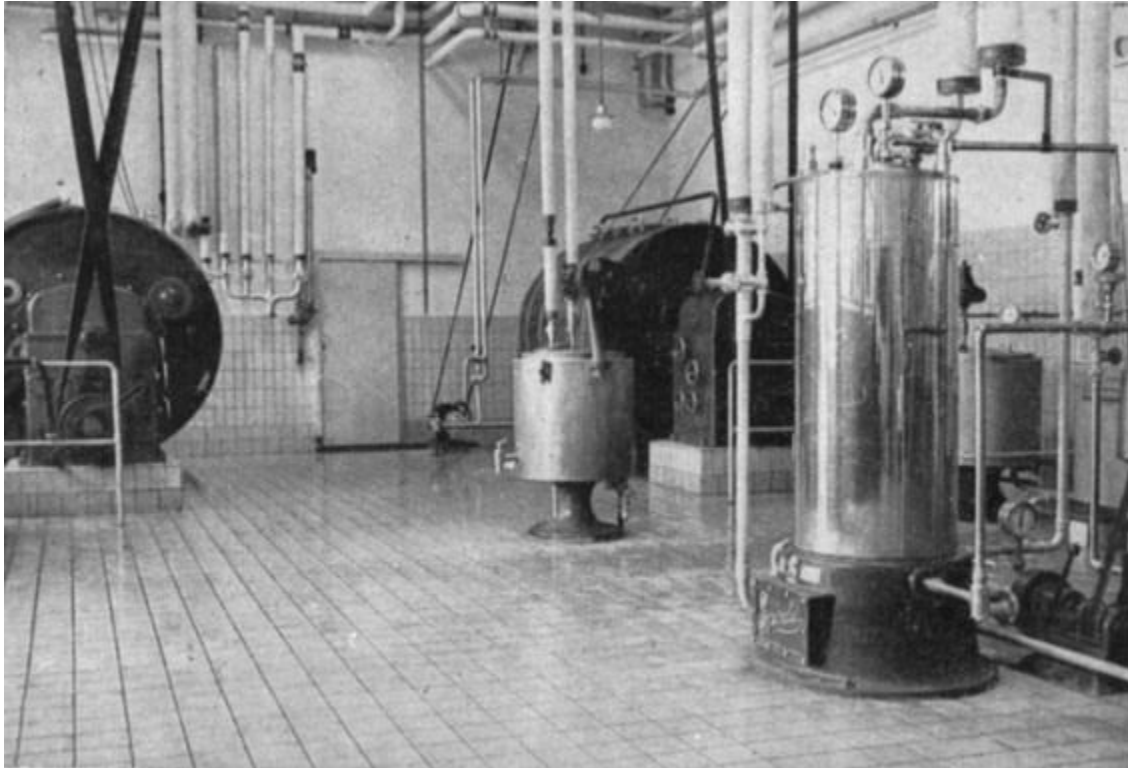
103 DE FEESTMAAITIJD.

Na de officiële vergadering begaven de aanwezigen zich naar „de Hertenkamp" en „Bellevue", waar men een wijle gezellig bijeen was.

Om half zeven verzamelden allen zich aan de feestelijke dis in de grote zaal van Café Restaurant Bellevue. De familie Eleveld van Bellevue had het beste beentje voorgezet. Wat was de tafel keurig verzorgd. Is het nodig een nauwgezet verslag te geven van dit buitengewoon intieme avondfeest? We willen volstaan met mede te delen, dat het een onvergetelijke avond is geworden, een waardig slot van de herdenking van het halve Eeuwfeest.

Er is veel en hartelijk gesproken tussen de smakelijke gangen door. De loftrumpet werd gestoken op Drenthe, waar deze dag van alle zuivelfabrieken de nationale driekleur wapperde, op de jubilerende Bond, op het Bestuur en personeel, dat zoveel werk verrichtte voor de Bond, er werd gesproken over sfeer en vriendschap in Drenthe, er werd

gewezen op de moeilijkheden, welke we zullen moeten verwachten en er werd een beroep gedaan op samenwerking tussen de verschillende groepen van de bevolking, de vrouwen werden geprezen voor de moed en de trouw, die ze steeds hebben getoond en ongetwijfeld ook zullen blijven tonen, er werden herinneringen opgehaald door oud Voorzitters, er werd door Drenthen gesproken over het jubileum van deze Drentse Bond en er waren boeren, die het Bestuur als boer wilden complimenteren.

- 104 Kortom, zo schrijft de Redacteur van de Asser Courant in zijn blad, het is een avond geworden, die mede dank zij de goede verzorging van de inwendige mens tot een prachtig besluit is geworden van dit gouden feest van de Bond.
Het was reeds dicht bij het middernachtelijk uur, toen de Voorzitter de aanwezigen hartelijk dank bracht voor de medewerking tot een zo uitermate welslagen van dit feest. Hij spoorde de leden aan ook in de toekomst eendrachtig verder te werken in de geest van ons coöperatief beginsel: „*Allen voor één, één voor allen*”.

- 107 EXCURSIE DOOR DRENTHE.
Voor enkele gasten, te weten het Dag. Bestuur van de F.N.Z. en de vertegenwoordigers der Bonden was hiermee het feest nog niet afgelopen. Het Bestuur bood deze gasten een excursie aan door „De Olde Lantschap”.
Begunstigd met bijzonder fraai zomerweer werd de volgende morgen 8 uur bij Hotel Braams te Gieten, waar het gezelschap had gelogeerd, gestart. Via Eext, Rolde, Amen, Hooghalen, Westerbork en Zweelo, over de bekende Drentse essen, door de prachtige oude Drentse dorpen met hun beroemde brinken ging de reis allereerst naar Oosterhesselen, waar een kijkje werd genomen in de kleine boterfabriek. De fabriek te Oosterhesselen staat wat de kwaliteit van de boter betreft, steeds mee in de bovenste gelederen, over 1946 zelfs geheel bovenaan van alle Drents-Groninger fabrieken. Men heeft hier kunnen zien, hoe het ook in een kleine fabriek kan, als maar de uiterste zindelijkheid in acht wordt genomen. Ook als Vereniging slaat Oosterhesselen een goed figuur.

De Directeur, de Heer J. Blom, gaf een uiteenzetting van werk en resultaat. Vooral het voortdurende contact, dat het Bestuur en de Directeur in de 's winters gehouden Kringvergaderingen met de leden hebben, heeft er toe meegewerkt dat de geest goed is. De boeren voelen zich één met de Vereniging. Dit is ook de kwaliteit van de te leveren melk zeer ten goede gekomen.

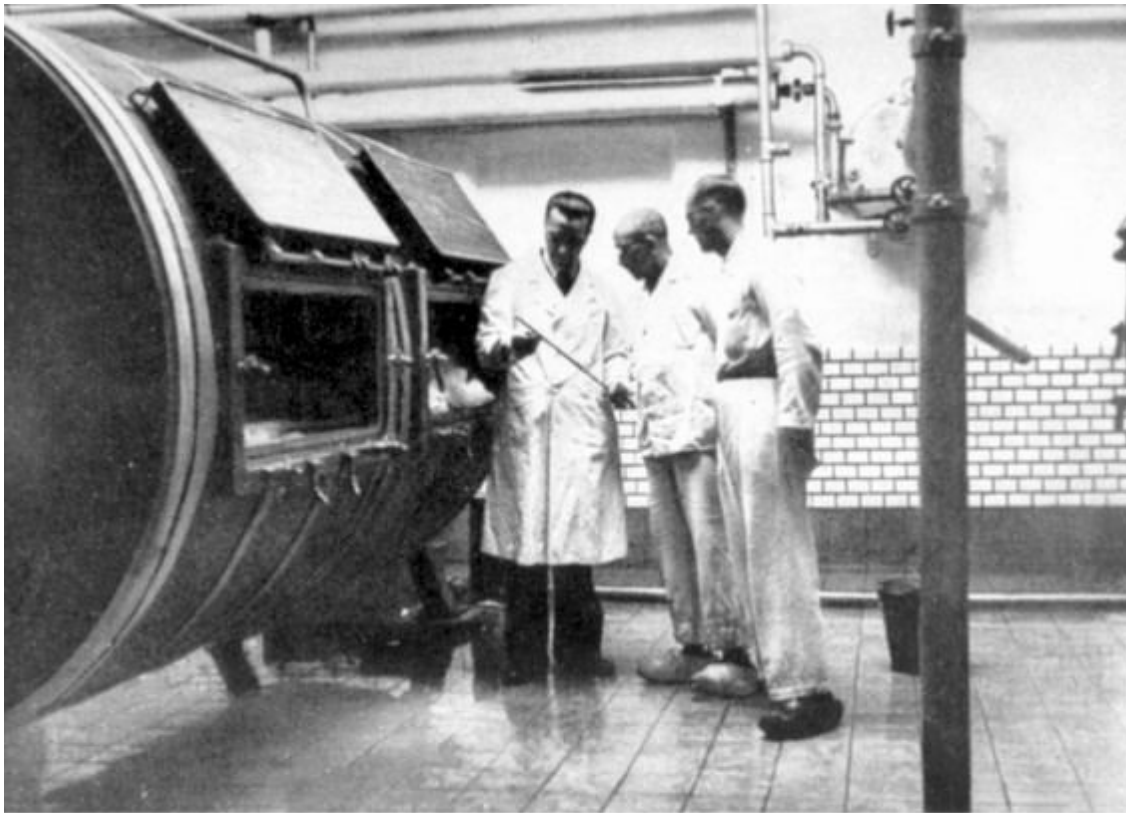
108 Wat hebben de Heren genoten van de heerlijke verse karnemelk. (Jammer dat in verband met het vroege uur het verdere door fam. Blom ingerichte, rijk voorziene „buffet“ geen meer eer aan kon worden gedaan.)

Hierna werd vertrokken via Dalen en Coevorden naar Oud-Schoonebeek, waar de leiding der excursie werd overgenomen door den Heer G. J. Wilms, Voorzitter der fabriek aldaar.

Allereerst werd een bezoek gebracht aan een oude Saksische boerderij, waar de liefhebbers van antiek hun hart konden ophalen. Gedemonstreerd werd het zo beroemde „strooien“ van een zandtapijt.

Hierna werd in de vergaderzaal van de fabriek door enkele Schoonebeeker jongedames de koffie met koek geserveerd.

Door een vertegenwoordiger Van de B.P.M. werd een uiteenzetting gegeven van de oliewinning in Schoonebeek. Door kaarten en instrumenten werd een en ander verdui

De leraar technicus Groenhof bij zijn bezoek aan een der fabrieken

delijkt. Er volgde toen een bezoek aan diverse B.P.M. locaties. Er werd een boortoren bezichtigd, eveneens een werkende toren.

Door een en ander kreeg men een vrij duidelijk beeld van deze voor ons land nieuwe oliewinning.

Hierna werd de in 1939 geheel nieuw gebouwde moderne boterfabriek van Schoonebeek bezichtigd.

De terugtocht ging door het „turfland“ via het mooie Drentse dorp Emmen naar Emmercompasuum naar de proefboerderij aldaar. De Heer Jonker, die het toezicht heeft op de beide Veenkoloniale proefboerderijen, gaf een uiteenzetting van deze ontginning, waarna een excursie door de „boerderij“ werd gemaakt. Deze loopt tot de Duitse grens, welke even werd overschreden om het grote verschil in bodembewerking hier en „over de streep“ te demonstreren. Via Weerdinge en Exloërmond, Gasselte werd weer naar Gieten teruggedreden.

Na de lunch verliet het gezelschap zeer voldaan „De Olde Lantschap“, overtuigd, dat dit inderdaad was geworden „Het nieuwe Drenthe“.

111 *Het oordeel van Mr. Dr. J. Linthorst Homan te Groningen over de herdenking van het 50 jarig jubileum van de Bond.*

„Men vraagt mij naar mijn indruk van deze dag.

Dat kan verschillende dingen betekenen.

Het kan slaan op de jubilerende organisatie. Welnu, zij heeft ook ditmaal bewezen gezond te zijn en zich in veel vriendschap te verheugen!

Het kan ook slaan op de excursie, die sommigen onzer met het Bestuur mochten maken.

Nu, ook daarover zal ieder gelijk denken: wat wás Drenthe die dag weer prachtig, wat hebben wij genoten !

Maar het kan ook slaan op de jubileumbijeenkomsten zelf. En dan mag ik uit de grond van mijn hart verklaren: wanneer men een jubileum zó goed weet voor te bereiden, wanneer alles zó stipt „loopt“, wanneer elk en iedereen zózeer gedragen wordt door de goede sfeer, als op dit „ jubileum heerste, dan kán het niet anders of zij, die dit hebben voorbereid en geregeld, zullen in staat zijn in evengoede samenwerking als hier bleek, ook de zwaarste stormen te doorstaan.“

(w.g.) J. LINTHORST HOMAN.

Het Dag. Bestuur van de F.N. Z. deelde ons mede:

112 Na terugkomst van Uw Gouden jubileum en de daaraan verbonden excursie naar Zuid-Oost-Drenthe, is het ons een behoefte U nog eens hartelijk dank te zeggen voor de genoten gastvrijheid en de wijze waarop U ons in de gelegenheid hebt gesteld Uw feest mee te maken.

Was de dag van het feest op zichzelf reeds een genoegen in verband met de door Uw organisatie bereikte resultaten niettegenstaande de vele tegenslagen welke ook zij in de loop der jaren gekend heeft, de daarop volgende excursie naar enkele Uwer bedrijven, het oliewinningsbedrijf en de veenkoloniën waren voor velen onzer een uitmuntende gelegenheid om de ontwikkeling van Uw provincie op landbouw- en industriegebied te le-

ren kennen. Ook hieruit zal ongetwijfeld waardering voor Uw werk en de wijze waarop dit gedaan wordt, voortvloeien.

U nogmaals hartelijk dank zeggende voor het genotene en Uw Bond toewensende, dat hij in de toekomst nog veel zegenrijk werk voor de Drentse veehouderij zal mogen verrichten, verblijven wij,

met vriendelijke groeten,

Alg. Nederl. Zuivelbond.
Voor het Dag. Bestuur,
J. A. Geluk, *secretaris*.

117 SLOTWOORD VAN HET BESTUUR.

Zo behoort dan deze tweedaagse herdenking van een halve Eeuw Drentse Zuivelorganisatie weer tot het verleden.

Het heeft ons allen goed gedaan nog eens terug te denken aan- en te zien naar de tijd toen er nog geen fabrieken waren; hoe door de nood der tijden de boeren gingen samenwerken in de opgerichté boerenfabrieken; hoe ook de fabrieken zich aaneensloten, zowel provinciaal als landelijk.

We hebben hulde gebracht aan de voormannen, onze pioniers, die de boeren in de moeilijkste omstandigheden de weg wezen. We hebben onszelf en elkaar toegezegd in de moeilijke tijd welke ook thans de boerenstand doormaakt te trachten de voetsporen van deze pioniers te drukken.

Een periode van 50 jaar voor de Bond werd afgesloten. We staan thans aan het begin van een nieuw tijdperk. Het opvallende is, dat dit begin weer net als voor 50 jaar, valt in een voor de boer juist zo moeilijke tijd. Doch we zijn verheugd, dat ook nu weer van die voormannen aanwezig zijn, die alles willen doen en geven om de boer de plaats te doen innemen, waarop hij recht heeft in onze maatschappij.

Ook het Bestuur en de ambtenaren van de Bond willen hun krachten geven hiervoor.

- 118 We danken onze leden, de Directeuren en het fabriekspersoneel voor de medewerking en de samenwerking, welke we steeds ontvingen. Tezamen werd tot stand gebracht een goede geest in de Bond. Vooral de Directeuren hebben een groot aandeel gehad in het ontstaan van de goede verhoudingen in onze organisatie. Natuurlijk kwamen er „incidenten" voor, en dat zal ook zo blijven. En dat is ook niet erg, het houdt de geest wakker. Als allen maar zijn doordrongen van de wil tot samenwerken, dat we allen werkers zijn aan dat ene grote en mooie doel: „Een voor allen en allen voor een".

Ook de organisatie zelf en de fabrieken gaan moeilijke tijden tegemoet. Er is vooral de laatste jaren veel veranderd. Nieuwe eisen zullen worden gesteld aan de industrie, zowel als aan onze organisatie. Laat ieder deze tijd verstaan, laten we samen trachten dat we meekomen met onze tijd, mee in de voorste gelederen.

Voor de moeilijke opgaven welke ons allen ongetwijfeld wachten, roepen we aller medewerking met de meeste klem op.

Het Bestuur hoopt inderdaad, dat degenen, die na ons komen, bij het Eeuwfeest over ons zullen kunnen spreken, zoals wij dat met zoveel eerbied en ook met zoveel trots thans kunnen doen over onze pioniers, die destijds met een vaste hand aan het stuur, het Bondsschip door de brandingen der tijden heeft geloodst..

119 *De Oud-voorzitters van de Bond geven hun mening weer omtrent de jubilaris en het jubileum.*

BIJ HET GOUDEN JUBILEUM VAN DE BOND.

Het gouden jubileum van de Bond roept een reeks van herinneringen in mij op en daarbij gaan mijn gedachten als vanzelf terug naar 25 jaar geleden, het zilveren feest van de Drentse Bond. Hoe heeft zich sedert dien alles veranderd en wat is de Bond gegroeid en wat is de zuivelbereiding aan de fabrieken en de melkwinning op de boerderijen vooruitgegaan.

Is dat een gevolg geweest van de tijdsomstandigheden of wel van het groeiend geloof in de waarde van de coöperatie?

Waarschijnlijk door beide.

Ook gedurende de eerste wereldoorlog is er een tijd geweest, dat alle zuivelfabrieken in Drenthe lid van de Bond waren; zij werden daartoe door de genomen regeringsmaatregelen gedwongen. Doch nauwelijks werden die maatregelen opgeheven of verschillende fabrieken bedankten als lid. Helaas moest toen worden geconstateerd, dat dat uitreden in de meeste gevallen geschiedde op aandrang van de Directeur, onder voorwendsel van de hoge contributie (toen ten tijde nog geen 2 ct. per 100 kg melk) welke aan de Bond moest worden betaald.

120 In werkelijkheid was het veelal niet anders dan hun verlangen naar meerdere vrijheid en minder contrôle. Hoe fataal dat voor menige vrijheid is geworden, behoeft hier geen nader betoog.

Hoe anders is thans de geest onder de leden van de Bond. Ook thans eisen de regeringsmaatregelen samenwerking van de fabrieken in georganiseerd verband, doch nu is het niet die dwang van hoger hand, die de fabrieken verenigt in de Bond. Het lidmaatschap wordt als vanzelf sprekend beschouwd.

Een van de factoren die naar mijn mening van grote invloed is geweest voor die algemene aansluiting, is het houden van de Kringvergaderingen, waarmede een 25 jaar geleden reeds een begin werd gemaakt. Dit zijn de plaatsen waar rustig kan worden gepraat, de Besturen als regel zoveel mogelijk in zijn geheel aanwezig zijn en waar nieuwe begrippen over de industriële verwerking van de melk worden bijgebracht en verder ontwikkeld.

Moge deze samenwerking en de daar gekweekte goede onderlinge geest in de toekomst nog meer dan tot dusver worden versterkt, ten bate van de Bond en daardoor ook, en misschien in nog meerdere mate, in 't belang van de aangesloten bedrijven en hunne leden.

De Wijk, 1947

B. H. EELKMAN ROODA.

121 EENDRACHT MAAKT MACHT.

Bij de herdenking van het 50jarig bestaan van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe, ben ik gaarne bereid een klein artikel te schrijven in dit gedenkboekje. Gedurende een reeks van jaren heb ik met veel belangstelling de werkzaamheden van de Bond gevolgd en ook als Voorzitter heb ik een paar jaren zijn belangen gediend, omdat ik ten volle overtuigd was, dat een zo belangrijke instelling gediend moest worden, als daartoe een beroep op ons wordt gedaan.

Wij ouderen herinneren ons nog levendig de wantoestanden, welke er de eerste jaren, na de oprichting van coöperatieve zuivelfabrieken, in ons land bestonden. Geen wonder, want alle begin is moeilijk. Door de oprichting van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe is steeds alles in het werk gesteld om betere toestanden op zuivelgebied te scheppen en vele Besturen en Directeuren hebben krachtig hieraan meegewerkt. Maar helaas niet allen stonden in volle overtuiging achter de Bond.

122 Vele Directeuren vonden het veel te mooi om zelf koopmannetje te spelen en vonden daarbij steun bij hun Besturen. Wij herinneren ons nog de strijd, welke ontkend werd, door de vaak ongemotiveerde uitbetalingen, waarmede men leden van zustercoöperaties trachtte af te troggelen.

Dank zij het werk van de Zuivelbond is op dit gebied veel verbeterd.

Drenthe kan trots zijn op hetgeen zij op zuivelgebied heeft bereikt, en het is wel een unicum, dat in Drenthe alle melk langs coöperatieve weg wordt verwerkt en dat hare producten met de beste in de lande kunnen concurreren.

De Drentse Zuivelbond heeft steeds paraat gestaan om hare leden te dienen en dat zijn werk gewaardeerd wordt, moge blijken uit het feit, dat na veel strijd en niet begrijpen, tenslotte een krachtige Bond is ontstaan, waarin alle fabrieken zijn verenigd.

Ook in de toekomst zal de Bond nog veel kunnen doen o.a. wil ik de aandacht vestigen op de afzet van de zuivelproducten, welke nog veel te wensen overlaat.

Wel zijn er vele fabrieken aangesloten bij een centrale Coöperatieve Zuivelverkoopvereniging, maar helaas zijn er nog te veel fabrieken, die trachten zelf hun producten aan de man te brengen en komen dan vaak in het schuitje van de handel.

Het belang van de veehouder is, zolang mogelijk baas blijven over zijn product, opdat er zo min mogelijk blijve hangen tussen producent en consument.

De tijdsomstandigheden mogen een goed georganiseerde coöperatieve afzet enigermate de wind uit de zeilen nemen, een andere tijd zal volgen en hoe krachtiger de zuivelmensen dan georganiseerd zijn, hoe beter zij hun stem zullen kunnen laten horen ter plaatse waar zulks nodig is.

Moge de Bond hieraan zijn volle aandacht schenken, onder de leuze:

„EEN", in de Coöperatieve verwerking van de melk.

„EEN", in de afzet onzer producten en

„EEN", in het dienen van de belangen van de boer.

Dan zal ook in de komende jaren een vruchtbaar arbeidsveld voor de Bond openliggen.

Vledder, 1947

G. van Leusen

123 TERUGBLIK.

Bij het overdenken van het 50 jarig bestaan van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe komen verschillende herinneringen naar voren.

Tijden van bloei en teruggang zowel in de veehouderij, de zuivelbedrijven als in de Bond, wisselden elkaar steeds af. De Drentse veehouder heeft het niet altijd gemakkelijk gehad, doch werkte door, moest doorwerken om zich staande te houden.

Slechte prijzen voor de producten, brachten in de Bond vraagstukken naar voren, die om een oplossing vroegen.

Tegenstromingen veroorzaakt door de vereniging Landbouw en Maatschappij moesten worden bestudeerd en zo mogelijk

worden bedwongen. Invoering van sociale maatregelen waren oorzaken van verkeerde begrippen en eisten van het Bestuur een grondige bestudering en besprekingen. Moeilijkheden bij de afzet van de producten, verzwaarden het Bondswerk. Noodzakelijke verbeteringen in de bedrijven en in de aan- en verkoop vroegen de grootst mogelijke paraatheid van de Besturen, van de fabrieken en van de Bond. Alles moest worden gedaan om de eenheid in de Bond te bewaren, omdat de groei en bloei hiervan af kon hangen.

124 Ik beschouw het als een voorrecht, dat ik gedurende enkele jaren als Voorzitter hiervoor mijn krachten heb mogen geven.

Het Bondswerk kan voldoening geven, wanneer de leden willen medewerken aan de opbouw. De Bond was en moet zijn, een coöperatieve vereniging, die door eendrachtige samenwerking wil trachten, de belangen van de leden voor te staan en deze tot bloei te brengen.

Daaraan is in het verleden gewerkt en daaraan zal in de toekomst gewerkt moeten worden.

Dit kan, wanneer de jonge boeren zich bewust worden, dat het werk door hun voorgangers verricht, in de toekomst moet worden voortgezet.

De coöperatieve geest moet wakker blijven en bij velen nog ontwaken. Coöperatie is een wapen in de hand van de landbouw tegen de moeilijke tijden die wij zeer waarschijnlijk tegemoet gaan. Wanneer de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe de kracht mag vinden, hieraan mede te werken, dan zie ik met vertrouwen de toekomst tegemoet.

Roden, 1947.

R. DEODATUS PZN.

In 1957 bestond de Bond 60 jaar, werd geen aandacht aan besteed in het Jaarverslag

1962 Einde van zelfstandige Drentse Zuivelbond. Gaat verder als Drents Groninger Zuivelbond

1970 Opheffing van Drents Groninger Zuivelbond. Gaat volledig op in Domo-Bedum bedrijf. Roden, Marum en Ezingen traden toe tot de G.E. organisatie.

Er bleven in Drenthe 3 zelfstandige organisaties over buiten het Domo-Bedum verband
Acmesa te Assen

DOC te Hoogeveen

De Samenwerking te Rolde